YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (laajennettu kolmas jaosto)

14 päivänä toukokuuta 1998 *

Asiassa T-338/94,

Finnish Board Mills Association — Finnboard, Suomen oikeuden mukaan perustettu taloudellinen yhdistys, kotipaikka Helsinki, edustajinaan aluksi asianajajat Hans Hellmann ja Hans-Joachim Voges, Köln, ja sittemmin ainoastaan asianajaja Hans Hellmann, prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto Loesch & Wolter, 11 rue Goethe,

kantajana,

vastaan

Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään oikeudellisen yksikön virkamiehet Bernd Langeheine ja Richard Lyal, avustajanaan asianajaja Dirk Schroeder, Köln, prosessiosoite Luxemburgissa c/o oikeudellisen yksikön virkamies Carlos Gómez de la Cruz, Centre Wagner, Kirchberg,

vastaajana,

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

jossa kantaja vaatii EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta 13 päivänä heinäkuuta 1994 tehdyn komission päätöksen 94/601/EY (IV/C/33.833 — Kartonki; EYVL L 243, s. 1) kumoamista,

EUROOPAN YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIN (laajennettu kolmas jaosto),

toimien kokoonpanossa: presidentti B. Vesterdorf sekä tuomarit C. P. Briët, P. Lindh, A. Potocki ja J. D. Cooke,

kirjaaja: hallintovirkamies J. Palacio González,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 25.6.1997—8.7.1997 pidetyssä suullisessa käsittelyssä esitetyn,

on antanut seuraavan

tuomion

Kanteen perustana olevat tosiseikat

1 Tämä asia koskee EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta 13 päivänä heinäkuuta 1994 tehtyä komission päätöstä 94/601/EY (IV/C/33.833 — Kartonki; EYVL L 243, s. 1), sellaisena kuin se on oikaistuna ennen sen julkaisemista

26 päivänä heinäkuuta 1994 tehdyllä komission päätöksellä C(94) 2135 lopullinen (jäljempänä päätös). Komissio määräsi päätöksessään 19:lle yhteisössä kartonkia tuottavalle ja toimittavalle yritykselle sakkoja perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomisesta.

2 Päätöksen kohteena oleva tuote on kartonki. Päätöksessä mainitaan kolme kartonkityyppiä, joista käytetään nimityksiä GC-, GD- ja SBS-laatu.

3 GD-kartonkilaadun (jäljempänä GD-kartonki) sisäpinta on harmaa (uusiopaperia), ja tätä laatua käytetään yleensä muiden tuotteiden kuin elintarvikkeiden pakkauksiin.

4 GC-kartonkilaadun (jäljempänä GC-kartonki) pinta on valkoinen, ja tätä laatua käytetään yleensä elintarvikkeiden pakkauksiin. GC-kartonki on parempilaatuista kuin GD-kartonki. Aikana, jota päätös koski, näiden kahden tuotteen hintaero oli yleensä noin 30 prosenttia. Hyvälaatuista GC-kartonkia käytetään jossain määrin myös painotuotteisiin.

5 Täysin valkoisesta kartongista käytetään lyhennettä SBS (jäljempänä SBS-kartonki). Tällaisen kartongin hinta on noin 20 prosenttia korkeampi kuin GC-kartongin. Sitä käytetään elintarvikkeiden, kosmetiikan, lääkkeiden ja savukkeiden pakkauksiin, mutta se on pääasiallisesti tarkoitettu käytettäväksi painotuotteisiin.

6 British Printing Industries Federation (jäljempänä BPIF), joka on suurinta osaa Yhdistyneen kuningaskunnan kartonkipakkausteollisuudesta edustava etujärjestö, teki 22.11.1990 päivätyllä kirjeellä komissiolle epävirallisen valituksen. BPIF väitti,

että Yhdistyneeseen kuningaskuntaan kartonkia toimittavat tuottajat olivat useaan kertaan korottaneet hintojaan samanaikaisesti ja yhdenmukaisesti, ja se pyysi komissiota tutkimaan, oliko yhteisön kilpailusääntöjä mahdollisesti rikottu. BPIF julkaisi lehdistötiedotteen varmistaakseen, että sen toimenpide saa julkisuutta. Tämän tiedotteen sisältöä selostettiin alan ammattilehdistössä joulukuun 1990 aikana.

7 Myös Fédération française du cartonnage teki 12.12.1990 komissiolle epävirallisen valituksen, jossa se esitti Ranskan kartonkimarkkinoista vastaavia huomautuksia kuin BPIF valituksessaan.

8 Komission virkamiehet, jotka toimivat 6 päivänä helmikuuta 1962 annetun neuvoston asetuksen N:o 17 (perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan ensimmäinen täytäntöönpanoasetus; EYVL 1962, 13, s. 204; jäljempänä asetus N:o 17) 14 artiklan 3 kohdan nojalla, tekivät 23.4. ja 24.4.1991 ennalta ilmoittamatta samanaikaisesti tutkimuksia useiden kartonkialan yritysten ja järjestöjen tiloissa.

9 Näiden tutkimusten jälkeen komissio pyysi asetuksen N:o 17 11 artiklan nojalla tietoja ja asiakirjoja kaikilta niiltä, joille päätös on osoitettu.

10 Näiden tutkimusten yhteydessä sekä tietoja ja asiakirjoja koskevien pyyntöjen johdosta saadun aineiston perusteella komissio katsoi, että kyseiset yritykset olivat osallistuneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomiseen (useimmissa tapauksissa) vuoden 1986 puolivälistä vähintään vuoden 1991 huhtikuuhun.

11 Tämän vuoksi komissio päätti panna vireille viimeksi mainitun määräyksen soveltamista koskevan menettelyn. Komissio lähetti 21.12.1992 päivätyllä kirjeellä väitetiedoksiannon kullekin näistä yrityksistä. Kaikki yritykset, joille väitetiedoksianto osoitettiin, vastasivat siihen kirjallisesti. Yhdeksän yritystä pyysi tulla kuulluksi suullisesti. Niitä kuultiin 7.—9.6.1993.

12 Menettelyn lopuksi komissio antoi päätöksen, jossa määrätään seuraavaa:

"1 artikla

Buchmann GmbH, Cascades SA, Enso-Gutzeit Oy, Europa Carton AG, Finnboard — the Finnish Board Mills Association, Fiskeby Board AB, Gruber & Weber GmbH & Co KG, Kartonfabriek de Eendracht NV (joka käyttää toiminimeä BPB de Eendracht NV), NV Koninklijke KNP BT NV (aikaisemmin Koninklijke Nederlandse Papierfabrieken NV), Laakmann Karton GmbH & Co KG, Mo Och Domsjö AB (MoDo), Mayr-Melnhof Gesellschaft mbH, Papeteries de Lancey SA, Rena Kartonfabrik AS, Sarrió SpA, SCA Holding Ltd (aikaisemmin Reed Paper & Board (UK) Ltd), Stora Kopparbergs Bergslags AB, Enso Española SA (aikaisemmin Tampella Española SA) ja Moritz J. Weig GmbH & Co KG ovat rikkoneet EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa siten, että

— Buchmann ja Rena ovat noin vuoden 1988 maaliskuusta ainakin vuoden 1990 loppuun,

— Enso Española on ainakin vuoden 1988 maaliskuusta ainakin vuoden 1991 huhtikuun loppuun,

— Gruber & Weber on ainakin vuodesta 1988 vuoden 1990 loppuun ja

— muut ovat vuoden 1986 puolivälistä ainakin vuoden 1991 huhtikuuhun

osallistuneet sopimukseen ja yhdenmukaistettuun menettelytapaan, jotka ovat peräisin vuoden 1986 puolivälistä ja joiden mukaisesti Euroopan yhteisön kartongintoimittajat

— tapasivat säännöllisesti salaisissa ja vakiintuneeksi tavaksi muodostuneissa kokouksissa neuvotellakseen ja päättääkseen alan yhteisestä kilpailunrajoittamissuunnitelmasta,

— sopivat säännöllisistä hinnankorotuksista kunkin tuotelaadun osalta kunakin kansallisena valuuttana,

— suunnittelivat ja toteuttivat useita samanaikaisia ja yhdenmukaisia hinnankorotuksia kaikkialla Euroopan yhteisössä,

— saavuttivat yhteisymmärryksen tärkeimpien tuottajien markkinaosuuksien pysyttämisestä vakiotasoilla, mutta siten, että niitä saatettiin joskus muuttaa,

— toteuttivat — alkuvuodesta 1990 lähtien aina vain useammin — yhdenmukaistettuja toimenpiteitä toimitusten valvomiseksi yhteisön markkinoilla varmistaakseen edellä mainittujen yhdenmukaistettujen hinnankorotusten toteuttamisen,

— edellä mainittuja toimenpiteitä tukeakseen vaihtoivat kaupallisia tietoja toimituksista, hinnoista, tuotantoseisokeista, tilauskannoista ja koneiden käyttöasteista.

— —

3 artikla

Seuraaville yrityksille määrätään 1 artiklassa todetuista rikkomisista sakkoa seuraavasti:

— —

v) Finnboard — the Finnish Board Mills Associationille sakkoa 20 000 000 ecua siten, että siitä yhteisvastuullisesti Finnboardin kanssa vastaavat Oy Kyro Ab 3 000 000 ecuun saakka, Metsä-Serla Oy 7 000 000 ecuun saakka, Tampella Corporation 5 000 000 ecuun saakka ja United Paper Mills Ltd 5 000 000 ecuun saakka;

— —"

13 Päätöksen mukaan rikkominen tapahtui Product Group Paperboard -nimisessä organisaatiossa (jäljempänä PG Paperboard), joka muodostui useista työryhmistä ja jaostoista.

14 Tämän organisaation yhteyteen perustettiin vuoden 1986 puolivälissä Presidents Working Group (jäljempänä PWG), joka muodostui yhteisön tärkeimpien kartongintuottajien (joita oli noin kahdeksan) johtavassa asemassa olevista edustajista.

15 PWG:n tehtävänä oli erityisesti keskustella markkinoista, markkinaosuuksista, hinnoista ja kapasiteeteista ja harjoittaa näiden osalta yhteistoimintaa. Se teki erityisesti yleisluonteisia päätöksiä siitä, milloin ja minkä suuruisina tuottajien oli toteutettava hinnankorotukset.

16 PWG raportoi President Conferencelle (jäljempänä PC), johon osallistuivat (melko säännöllisesti) melkein kaikkien kyseessä olevien yritysten toimitusjohtajat. Nyt kyseessä olevana aikana PC kokoontui kahdesti vuodessa.

17 Vuoden 1987 lopulla perustettiin Joint Marketing Committee (jäljempänä JMC). Sen pääasiallisena tarkoituksena oli yhtäältä päättää, voitiinko hintoja korottaa, ja jos voitiin, niin miten, ja toisaalta määritellä yksityiskohtaisesti, miten PWG:n maittain ja suurimpien asiakkaiden osalta päättämät hinta-aloitteet toteutetaan, minkä tarkoituksena oli saada aikaan yhdenmukainen hintajärjestelmä Euroopassa.

18 Economic Committee (jäljempänä talousjaosto) keskusteli muun muassa hintavaihteluista kansallisilla markkinoilla ja yritysten tilauskannoista ja raportoi päätelmistään JMC:lle tai vuoden 1987 loppuun saakka JMC:n edeltäjälle Marketing Committeelle. Talousjaoston jäseninä oli useimpien kyseessä olevien yritysten markkinointi- ja/tai myyntijohtajia, ja se kokoontui useita kertoja vuodessa.

19 Lisäksi päätöksestä ilmenee komission katsoneen, että PG Paperboardin toimintaa tuki se tietojen vaihto, jota harjoitettiin omaisuudenhoitoyhtiö Fidesin välityksellä, jonka kotipaikka on Zürich (Sveitsi). Päätöksen mukaan useimmat PG Paperboardin jäsenet toimittivat Fidesille kausiraportteja tilauksista, tuotannosta, myynnistä ja kapasiteetin käytöstä. Näitä raportteja käsiteltiin Fides-järjestelmässä, ja yhdistetyt tiedot lähetettiin järjestelmään osallistuville.

20 Kantaja Finnish Board Mills Association — Finnboard (jäljempänä Finnboard) on Suomen oikeuden mukaan perustettu taloudellinen yhdistys, johon kuului vuonna 1991 kuusi yhtiötä, muun muassa kartongintuottajat Oy Kyro Ab, Metsä-Serla

Oy, Tampella Corporation ja United Paper Mills Ltd. Finnboard markkinoi näiden neljän jäsenensä kartongintuotannon koko yhteisön alueella osittain omien tytäryhtiöidensä välityksellä.

21 Päätöksen mukaan Finnboard osallistui vuoden 1986 puolivälistä ainakin huhtikuuhun 1991 PG Paperboardin kaikkien toimielinten kokouksiin. Finnboardin edustaja toimi noin kahden vuoden ajan PWG:n ja PC:n puheenjohtajana.

Oikeudenkäyntimenettely

22 Kantaja on nostanut tämän kanteen yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen 14.10.1994 jättämällään kannekirjelmällä.

23 Niistä muista 18 yhtiöstä, joiden katsottiin olevan vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta, 16 on samoin nostanut kanteen päätöksestä (asiat T-295/94, T-301/94, T-304/94, T-308/94, T-309/94, T-310/94, T-311/94, T-317/94, T-319/94, T-327/94, T-334/94, T-337/94, T-347/94, T-348/94, T-352/94 ja T-354/94).

24 Asian T-301/94 kantaja Laakmann Karton GmbH peruutti kanteensa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen 10.6.1996 jättämällään kirjeellä, ja asia poistettiin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen rekisteristä asiassa T-301/94, Laakmann Karton vastaan komissio, 18.7.1996 annetulla määräyksellä (ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa).

25 Neljä edellä mainittua suomalaista yhtiötä, jotka olivat kantajan jäseniä ja jotka tämän vuoksi velvoitettiin maksamaan kantajalle määrätty sakko yhteisvastuullisesti tämän kanssa, ovat myös nostaneet kanteen päätöksestä (yhdistetyt asiat T-339/94, T-340/94, T-341/94 ja T-342/94).

26 Kanteen nosti myös CEPI-Cartonboard-niminen yhteenliittymä, jolle päätös ei ollut osoitettu. Se kuitenkin peruutti kanteensa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen 8.1.1997 jättämällään kirjeellä, ja asia poistettiin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen rekisteristä asiassa T-312/94, CEPI-Cartonboard vastaan komissio, 6.3.1997 annetulla määräyksellä (ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa).

27 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kutsui 5.2.1997 päivätyllä kirjeellä asianosaiset epäviralliseen kokoukseen erityisesti siksi, että nämä saisivat esittää huomautuksensa asioiden T-295/94, T-304/94, T-308/94, T-309/94, T-310/94, T-311/94, T-317/94, T-319/94, T-327/94, T-334/94, T-337/94, T-338/94, T-347/94, T-348/94, T-352/94 ja T-354/94 mahdollisesta yhdistämisestä suullista käsittelyä varten. Tässä 29.4.1997 pidetyssä kokouksessa asianosaiset suostuivat tällaiseen yhdistämiseen.

28 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen laajennetun kolmannen jaoston puheenjohtajan 4.6.1997 antamalla määräyksellä edellä mainitut asiat yhdistettiin suullista käsittelyä varten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 50 artiklan mukaisesti, koska asiat liittyvät toisiinsa; määräyksessä puheenjohtaja hyväksyi asian T-334/94 kantajan pyynnön luottamuksellisesta käsittelystä.

29 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen laajennetun kolmannen jaoston puheenjohtaja hyväksyi 20.6.1997 antamallaan määräyksellä asian T-337/94 kantajan pyynnön, että erästä asiakirjaa, jonka kyseinen kantaja oli esittänyt vastauksena ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjalliseen kysymykseen, käsiteltäisiin luottamuksellisena.

30 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin (laajennettu kolmas jaosto) päätti esittelevän tuomarin kertomuksen perusteella aloittaa suullisen käsittelyn, ja se ryhtyi prosessinjohtotoimiin pyytämällä asianosaisia vastaamaan tiettyihin kirjallisiin kysymyksiin ja esittämään tiettyjä asiakirjoja. Asianosaiset noudattivat näitä pyyntöjä.

31 Edellä 27 kohdassa mainittujen asioiden asianosaisten lausumat ja vastaukset ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen esittämiin kysymyksiin kuultiin 25.6.—8.7.1997 pidetyssä suullisessa käsittelyssä.

32 Erityisesti tämän asian osalta on mainittava, että kantaja on 19.7.1995 päivätyllä kirjeellä ilmoittanut, ettei se jätä vastauskirjelmää. Kantaja on kuitenkin tässä kirjeessä esittänyt väitteitä, joiden mukaan komission sakkoa laskiessaan käyttämät tiedot olivat virheellisiä.

33 Komissio esitti 6.10.1995 huomautuksensa kantajan kirjeestä.

Asianosaisten vaatimukset

34 Kantaja vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— kumoaa päätöksen siltä osin kuin se koskee kantajaa,

— toissijaisesti alentaa sakkoa,

— velvoittaa vastaajan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

35 Komissio vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— hylkää kanteen ja

— velvoittaa kantajan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Päätöksen kumoamista koskeva vaatimus

Kieliä koskevien järjestelyjen rikkomista koskeva kanneperuste

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

36 Tässä kanneperusteessa on kolme osaa.

37 Kanneperusteen ensimmäisessä osassa kantaja korostaa, että silloin kun päätös tehtiin, kantaja ei ollut yhdenkään jäsenvaltion lainkäyttövallan alainen. Kantajan mukaan 17 päivänä helmikuuta 1993 annetun komission työjärjestyksen (EYVL L 230, s. 15; jäljempänä komission työjärjestys) 16 artiklan mukaan päätös voi olla kantajaa kohtaan todistusvoimainen ainoastaan kantajan edustajan kielellä eli saksaksi. Tämän väitteensä tueksi kantaja vetoaa neuvoston asetuksen N:o 17 19 artiklan 1 ja 2 kohdassa säädetyistä kuulemisista 25 päivänä heinäkuuta 1963 annettuun komission asetukseen N:o 99/63/ETY (EYVL 1963, 127, s. 2268; jäljempänä asetus N:o 99/63/ETY), jonka 2 artiklan 1 kohdan mukaan väitetiedoksianto voidaan osoittaa yritykselle tai sen edustajalle. Kantajan mukaan tämänkaltaisessa tilanteessa, jossa yrityksen valitsema edustaja on tietyn jäsenvaltion lainkäyttövallan alainen, kyseinen säännös edellyttää, että menettelykieleksi on valittava edustajan kieli. Tämä kieli on myös ainoa kieli, jolla päätös voi olla todistusvoimainen.

38 Kantaja väittää lisäksi, että Euroopan talousyhteisössä käytettäviä kieliä koskevista järjestelyistä 15 päivänä huhtikuuta 1958 annetun neuvoston asetuksen N:o 1 (EYVL 1958, 17, s. 385; jäljempänä asetus N:o 1) 2 artiklaa on analogisesti sovellettava tähän asiaan, ja koska vastaus komission tietojensaantipyyntöön oli laadittu saksaksi, saksa oli valittu menettelykieleksi. Kantajan edustajan useista komissiolle esittämistä valituksista huolimatta komissio kuitenkin jatkoi englanninkielisten asiakirjojen lähettämistä.

39 Sillä, että menettelykieleksi valittiin englanti, rikottiin ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi 4.11.1950 tehdyn Euroopan yleissopimuksen (jäljempänä ihmisoikeussopimus) 6 artiklan 3 kappaleen a kohtaa.

40 Kanneperusteen toisessa osassa kantaja väittää, että päätös on annettu tiedoksi kieliä koskevien järjestelyjen vastaisesti. Perustamissopimuksen 191 artiklan 3 kohdan mukaan päätökset on annettava tiedoksi niiden adressaattien kielellä. Tässä tapauksessa kantajalle on kuitenkin annettu tiedoksi englanninkielinen päätös.

41 Kanneperusteen kolmannessa osassa kantaja väittää, että sen oikeutta tulla kuulluksi on loukattu, koska sitä vastaan esitetyt väitteet sisältävä virallinen väitetiedoksianto, sen saatekirje sekä useat väitetiedoksiannon liitteenä olevat todisteet ovat englanninkielisiä. Kanneperusteen ensimmäiseen osaan viitaten kantaja väittää, että nämä asiakirjat olisi pitänyt laatia saksaksi, joten kantaja kiistää sitä vastaan esitetyt väitteet sisältäneen väitetiedoksiannon pätevyyden.

42 Kantaja toteaa lisäksi, että kun otetaan huomioon yhtäältä väitetiedoksiannon ja sen liitteiden laajuus ja toisaalta se, että useat näistä asiakirjoista oli laadittu vieraalla kielellä, kantajalle oli annettu liian lyhyt määräaika väitetiedoksiantoon vastaamiseen.

43 Komissio kiistää, että se olisi millään tavalla rikkonut säännöksiä kieliä koskevista järjestelyistä.

44 Kanneperusteen ensimmäisestä osasta komissio toteaa, että asetus N:o 1 koskee ainoastaan jäsenvaltion lainkäyttövallan alaisuuteen kuuluville henkilöille osoitettuja asiakirjoja, kun taas päätös tehtiin ennen kuin Suomi liittyi yhteisöön. Päätös ei myöskään ole asetuksen N:o 1 2 artiklassa tarkoitettu "vastaus".

45 Komissio on siis mielestään voinut vapaasti valita menettelykielen ottaen kuitenkin huomioon mahdolliset liittymät kantajan ja yhteisön jäsenvaltioiden välillä (ks. asia 6/72, Europemballage ja Continental Can v. komissio, tuomio 21.2.1973, Kok. 1973, s. 215, 12 kohta; Kok. Ep. II, s. 89). Tässä tapauksessa menettelykieleksi valittiin englanti sen vuoksi, että se oli Euroopan vapaakauppaliiton (EFTA) työkieli ja EFTAn tuomioistuimen oikeudenkäyntimenettelyssä käytettävä kieli, ja sen vuoksi, että kantaja oli käyttänyt englantia kirjeenvaihdossaan yhteisössä sijaitsevien myyntikonttoreidensa ja tytäryhtiöidensä kanssa, sekä sen vuoksi, että sillä on englanninkielinen nimi.

46 Kanneperusteen toisesta osasta komissio toteaa, että päätöksen tiedoksi antamisessa olleet mahdolliset virheet eivät vaikuta päätöksen lainmukaisuuteen. Tällaisten virheiden ainoa vaikutus on se, että niiden vuoksi kanteen nostamisen määräaika ei tietyissä olosuhteissa ala kulua, eikä tällaisella vaikutuksella ole merkitystä tässä tapauksessa (ks. asia 52/69, Geigy v. komissio, tuomio 14.7.1972, Kok. 1972, s. 787, 11 kohta).

47 Lopuksi komissio huomauttaa kanneperusteen kolmannesta osasta, että kantaja ja sen edustaja ovat saaneet myös saksankielisen väitetiedoksiannon. Komission mukaan väitetiedoksiannon johdosta annettu kantajan vastaus, jonka kantaja on antanut määräajan pidennystä pyytämättä, on joka tapauksessa todiste siitä, että kantaja on voinut täysin tutustua kaikkiin sitä vastaan esitettyihin väitteisiin. Komission mukaan ei siis ole syytä katsoa, että kantajan oikeutta tulla kuulluksi olisi loukattu (asia 41/69, ACF Chemiefarma v. komissio, tuomio 15.7.1970, Kok. 1970, s. 661, 48, 52 ja 53 kohta; Kok. Ep. I, s. 455).

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

48 On kiistatonta, että komissio on lähettänyt väitetiedoksiannon ja päätöksen kantajan pääkonttoriin Suomessa ja että kantaja ei vielä kuulunut yhteisön minkään jäsenvaltion lainkäyttövallan alaisuuteen, silloin kun päätös tehtiin. Tuona ajankohtana yhteisön lainsäädännössä ei ollut nimenomaisesti säädetty, että komission ja yhteisön ulkopuoliseen maahan sijoittautuneen yrityksen välisissä suhteissa olisi käytettävä jotakin yhteisön virallisista kielistä.

49 Asetuksessa N:o 1, sellaisena kuin se on muutettuna, ja johon kantaja vetoaa, säädetään ainoastaan niistä kieliä koskevista järjestelyistä, joita sovelletaan yhteisön ja jäsenvaltion välillä tai yhteisön ja jäsenvaltion lainkäyttövallan alaisuuteen kuuluvan henkilön välillä.

50 Tässä tapauksessa asiakirja-aineistosta ilmenee, ettei komissio osoittanut mitään virallisia asiakirjoja kantajan saksalaiselle edustajalle, koska tämän saamat asiakirjat olivat jäljennöksiä suoraan kantajalle osoitetuista virallisista asiakirjoista.

51 Sen enempää asetuksen N:o 99/63/ETY 2 artikla kuin ihmisoikeussopimuksen 6 artiklakaan — sikäli kuin kilpailuoikeudellisen tutkimuksen kohteena oleva yritys voi vedota viimeksi mainittuun määräykseen — eivät velvoita osoittamaan asiakirjoja sen jäsenvaltion kielellä, jossa edustaja asuu.

52 Väitetiedoksiannon ja päätöksen kieli oli näin ollen valittava ottaen huomioon liittymä, joka kantajalla oli yhteisön jäsenvaltioon yhteisössä (ks. vastaavasti em. asia Europemballage ja Continental Can v. komissio, tuomion 12 kohta). Tältä osin on kiistatonta, että kantaja käytti englantia yhteisön jäsenvaltioissa sijaitsevien

myyntikonttoreidensa ja tytäryhtiöidensä kanssa käymässään kirjeenvaihdossa. Komissiolla oli tällaisessa tilanteessa oikeus valita englanti väitetiedoksiannon ja päätöksen kieleksi.

53 Väitetiedoksiannon liitteitä, jotka eivät ole komission laatimia, on pidettävä todistusaineistona, johon komissio tukeutuu, minkä vuoksi ne on saatettava vastaanottajan tietoon sellaisina kuin ne ovat (ks. mm. asia T-148/89, Tréfilunion v. komissio, tuomio 6.4.1995, Kok. 1995, s. II-1063, 21 kohta).

54 Kantajan väitteestä, jonka mukaan väitetiedoksiantoon vastaamista varten annettu määräaika oli liian lyhyt, on ainoastaan todettava, ettei kantaja ole kiistänyt komission väitettä, jonka mukaan kantaja ei pyytänyt pidentämään väitetiedoksiantoon vastaamista varten annettua määräaikaa.

55 Edellä oleva huomioon ottaen kanneperuste on hylättävä perusteettomana.

Komission päätösten tekomenettelyyn sekä todistusvoimaiseksi saattamista ja tiedoksi antamista koskeviin menettelyihin vaikuttaneita sääntöjenvastaisuuksia koskeva kanneperuste

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

56 Kantaja väittää, että päätöksen todistusvoiman varmistamiseksi ja päätöksen adressaattien oikeussuojan takaamiseksi päätös olisi pitänyt saattaa todistusvoimaiseksi yhtenä asiakirjana, siten että sen lehdet olisi tässä tapauksessa liitetty toisiinsa konkreettisesti. Kantajan mukaan tämä on nimittäin ainoa keino, jolla voidaan estää päätöksen joidenkin osin poistaminen tai vaihtaminen. Päätöstä ei tässä ta-

pauksessa kuitenkaan saatettu todistusvoimaiseksi yhtenä asiakirjana. Se sisältö, joka päätökselle oli tarkoitus antaa, selviää vasta, kun päätös luetaan yhdessä 26.7.1994 tehdyn oikaisupäätöksen kanssa. Nämä kaksi päätöstä on annettu kantajalle tiedoksi erikseen, mikä vaikuttaa niiden todistusvoimaan.

57 Kantaja pyytää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin määräisi komission esittämään nämä kaksi päätöstä alkuperäisinä, jotta voitaisiin todeta, onko ne liitetty yhteen tällä tavalla ja onko alkuperäisessä päätöksessä maininta myöhemmästä muutoksesta.

58 Kantaja toteaa lisäksi, että EHTY:n perustamissopimuksen 15 artiklan toisen kohdan saksankielisessä versiossa määrätään, että yksittäistapauksia koskevat komission päätökset ja suositukset velvoittavat niitä, joille ne on osoitettu "durch die Zustellung", joka niistä on tehty, kun taas EY:n perustamissopimuksen 191 artiklan 3 kohdan saksankielisessä versiossa käytetään ilmaisua "bekannt werden". Se, että näiden molempien perustamissopimusten ranskankielisessä versiossa käytetään sanaa "notification", osoittaa, ettei näiden kahden määräyksen välillä ole asiallista eroa. Perustaen analyysinsä perustamissopimuksen 15 artiklan täytäntöönpanosta 7 päivänä syyskuuta 1960 tehdyn korkean viranomaisen päätöksen N:o 22/60 (EYVL 1960, 61, s. 1248) 4 artiklaan kantaja päättelee, että pätevänä tiedoksi antamisena voidaan pitää ainoastaan joko alkuperäisen päätöksen tai sen otteen virallista tiedoksi antamista. Näin ollen se, että päätös — kuten tässä tapauksessa — annetaan tiedoksi vain oikeaksi todistettuna jäljennöksenä, johtaa päätöksen pätemättömyyteen.

59 Lopuksi kantaja väittää, että päätöstä ei ole saatettu todistusvoimaiseksi komission työjärjestyksen 16 artiklan mukaisesti komission puheenjohtajan ja pääsihteerin allekirjoituksilla. Tältä osin kantaja huomauttaa, että tiedoksi annetun päätöksen oli allekirjoittanut ainoastaan kilpailuasioista vastaava komission jäsen. Kantaja pyytää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin määräisi komission esittämään päätöksen alkuperäisen kappaleen, jotta voitaisiin tarkastaa, miten päätös on saatettu todistusvoimaiseksi.

60 Vaikka päätöksen alkuperäinen kappale olisikin saatettu todistusvoimaiseksi asianmukaisella tavalla, päätös on kantajan mukaan kuitenkin pätemätön, koska tiedoksi ei ole annettu päätöstä, joka olisi samanlainen kuin päätöksen alkuperäinen kappale.

61 Komissio tähdentää aluksi, että EY:n perustamissopimuksen 191 artiklan 3 kohdassa ei vaadita virallista tiedoksi antamista. Komission mukaan nimittäin riittää, että päätös saapuu adressaatille pelkkänä kirjallisena tiedoksiantona ja että adressaatilla on mahdollisuus tutustua siihen (asia 8/56, ALMA v. korkea viranomainen, tuomio 10.12.1957, Kok. 1957, s. 179, 190 ja asia C-195/91 P, Bayer v. komissio, tuomio 15.12.1994, Kok. 1994, s. I-5619, 7 ja 20 kohta). Koska nämä edellytykset ovat tässä tapauksessa täyttyneet, tiedoksiantomenettelyssä tapahtuneita virheitä koskevat kantajan väitteet ovat perusteettomia.

62 Komission mukaan oikeaksi todistettua jäljennöstä päätöksestä pidetään päätöksen todistusvoimaisena kappaleena (yhdistetyt asiat 97/87, 98/87 ja 99/87, Dow Chemical Ibérica ym. v. komissio, tuomio 17.10.1989, Kok. 1989, s. 3165, 59 kohta; asia T-43/92, Dunlop Slazenger v. komissio, tuomio 7.7.1994, Kok. 1994, s. II-441, 24 ja 25 kohta ja asia T-34/92, Fiatagri ja New Holland Ford v. komissio, tuomio 27.10.1994, Kok. 1994, s. II-905, 27 kohta).

63 Komission mukaan päätös on tässä tapauksessa saatettu todistusvoimaiseksi komission työjärjestyksen 16 artiklan mukaisesti. Kantaja ei ole myöskään esittänyt mitään selvitystä päätöksen tekomenettelyssä tapahtuneeksi väitetyistä sääntöjenvastaisuuksista. Tältä osin komissio väittää, ettei 26.7.1994 tehdyllä päätöksellä lainkaan muutettu päätöstä kantajan osalta ja että 26.7.1994 tehdyssä päätöksessä oleva viittaus päätökseen on joka tapauksessa riittävä yhteys näiden kahden päätöksen välillä.

64 Komission mukaan näissä olosuhteissa ei ole aihetta määrätä sitä esittämään päätöksen alkuperäistä kappaletta (ks. em. asia Bayer v. komissio; em. asia Fiatagri ja New Holland Ford v. komissio ja em. asia Dunlop Slazenger v. komissio).

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

65 Kantaja ei voi päätöksen tekomenettelyn ja todistusvoimaiseksi saattamista koskevan menettelyn sääntöjenmukaisuuden kiistämiseksi esittämiensä väitteiden tueksi tehokkaasti vedota siihen, että sille lähetetyssä "oikeaksi todistetussa jäljennöksessä" ei ollut komission puheenjohtajan ja pääsihteerin allekirjoituksia. Komission työjärjestyksen, sellaisena kuin se oli voimassa päätöksen tekemisajankohtana, 16 artiklan ensimmäisessä kohdassa määrätään seuraavaa: "Komission istunnoissa — — hyväksytyt säädökset liitetään todistusvoimaisella kielellä tai todistusvoimaisilla kielillä sen komission istunnon pöytäkirjaan, jossa ne on hyväksytty — —. Puheenjohtaja ja pääsihteeri saattavat edellä tarkoitetut säädökset todistusvoimaisiksi allekirjoituksillaan pöytäkirjan ensimmäiselle sivulle". Muotovaatimus siitä, miten komission jäsenten kollegiossa tehty päätös on saatettava todistusvoimaiseksi, ei siis edellytä, että komission puheenjohtajan ja pääsihteerin allekirjoitusten olisi oltava itse päätöksessä vaan että niiden on oltava sen istunnon pöytäkirjassa, jossa kyseinen päätös on tehty. Se, ettei päätöksen "oikeaksi todistetussa jäljennöksessä" ole komission puheenjohtajan ja pääsihteerin allekirjoituksia, ei näin ollen ole osoitus siitä, ettei päätöstä olisi asianmukaisesti saatettu todistusvoimaiseksi.

66 Kantaja ei vetoa mihinkään muuhun selvitykseen eikä mihinkään muuhun tarkkaan seikkaan, joka voisi kumota olettaman yhteisön säädösten pätevyydestä (ks. mm. em. asia Dunlop Slazenger v. komissio, tuomion 24 kohta).

67 Tällaisen selvityksen puuttuessa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen ei kuulu määrätä pyydettyjä asian selvittämistoimia.

68 Päätöksen tiedoksi antamisen sääntöjenmukaisuuden osalta on todettava, ettei missään yhteisön oikeuden säädöksessä säädetä, ettei päätöstä voida antaa tiedoksi oikeaksi todistettuna jäljennöksenä tai ettei oikaisupäätöstä voida antaa tiedoksi erikseen.

69 Tässä tapauksessa kantajalle osoitetussa päätöksen jäljennöksessä oli kilpailupolitiikasta vastaavan komission jäsenen nimi sekä maininta "certified copy" ("oikeaksi todistettu jäljennös"). Jäljennöksessä oli myös komission pääsihteerin allekirjoitus. Tällainen jäljennös on sääntöjenmukainen. Se vastaa sitovuudeltaan komission jäsenten kollegion alkuperäistä päätöstä, joka on saatettu todistusvoimaiseksi siten kuin komission työjärjestyksessä määrätään.

70 Päätöksen tiedoksi antamista koskevien menettelymääräysten osalta on todettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan päätös on annettu perustamissopimuksessa tarkoitetulla tavalla asianmukaisesti tiedoksi, kun se on toimitettu sille, jolle se on osoitettu, ja tällä on ollut mahdollisuus tutustua siihen (em. asia Europemballage ja Continental Can v. komissio, tuomion 10 kohta). Kuten kanteesta ilmenee, kantaja on tässä tapauksessa voinut tutustua päätökseen täydellisesti ja käyttää kaikkia oikeuksiaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa.

71 Kanneperuste on siis hylättävä perusteettomana.

Puolustautumisoikeuksien loukkaamista ja väitetiedoksiantoa koskevien muotomääräysten rikkomista koskeva kanneperuste

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

72 Tässä kanneperusteessa on kaksi osaa.

73 Kanneperusteen ensimmäisessä osassa kantaja väittää, että väitetiedoksiannosta ei ole päättänyt eikä sitä ole antanut sen adressaateille tiedoksi se toimielin, jolla asetuksen N:o 99/63/ETY 2 artiklan mukaan oli tähän toimivalta, eli komissio.

74 Kantajan mukaan väitetiedoksianto on lähetetty sille allekirjoittamattomana asiakirjana, joka oli kilpailuasioista vastaavan pääjohtajan kirjeen liitteenä. Koska asiakirjaa ei ollut allekirjoitettu, sitä ei voida pitää komission "toimena", eikä sitä siis voida käyttää päätöksen perustana.

75 Lisäksi kantaja toteaa, että vaikka kyseistä asiakirjaa yhdessä sen saatekirjeen kanssa voitaisiinkin pitää asetuksessa N:o 99/63/ETY tarkoitettuna "väitetiedoksiantona", komissio ei antanut sitä tiedoksi kantajalle. Asetuksen N:o 17 19 artiklan 1 kohdassa kuitenkin annetaan komissiolle tämän osalta yksinomainen toimivalta, jonka delegoimista ei ole sallittu komission työjärjestyksessä. Sen enempää väitetiedoksiannon sisällöstä päättämistä kuin väitetiedoksiannon tiedoksi antamista adressaateille ei komission työjärjestyksen perusteella voida delegoida muille (em. asia Geigy v. komissio ja asia 8/72, Cementhandelaren v. komissio, tuomio 17.10.1972, Kok. 1972, s. 977). Toimivaltaa asettaa määräaika väitetiedoksiantoon vastaamiselle ei kantajan mukaan myöskään voida delegoida muille.

76 Kanneperusteen toisessa osassa kantaja väittää, että koska väitetiedoksiantoa ja sen liitteitä ei ollut liitetty toisiinsa konkreettisesti, komissio rikkoi asetuksen N:o 99/63/ETY 2 artiklan 1 kohdassa säädettyä vaatimusta, jonka mukaan väitetiedoksiannon on oltava kirjallinen ja jolla pyritään varmistamaan samat takeet kuin vaatimuksella, jonka mukaan lopulliset päätökset on saatettava todistusvoimaisiksi. Väitetiedoksiantoa ei kantajan mukaan siis voida käyttää päätöksen perustana.

77 Vaatimus kirjallisesta väitetiedoksiannosta edellyttää kantajan mukaan lisäksi sitä, että allekirjoituksen on oltava viimeisen sivun alareunassa. Saatekirjeessä oleva pääjohtajan allekirjoitus ei voi korvata vaadittua allekirjoitusta.

78 Komissio huomauttaa kanneperusteen ensimmäisestä osasta, että kantajalle annetuista asiakirjoista ilmenee, että komissio on päättänyt kantajaa vastaan esitetyistä väitteistä. Komission pääjohtaja on allekirjoittanut väitetiedoksiannon pelkän allekirjoitusvaltuutuksen nojalla, joten pääjohtajan toimivallan puuttumista koskeva väite on perusteeton (yhdistetyt asiat 43/82 ja 63/82, VBVB ja VBBB v. komissio, tuomio 17.1.1984, Kok. 1984, s. 19, 14 kohta ja em. asia Geigy v. komissio, tuomion 5 kohta).

79 Komissio tähdentää, että sillä, miten väitetiedoksianto on asetuksen N:o 99/63/ETY 10 artiklan mukaan lähetettävä, pyritään ennen kaikkea säilyttämään todiste tiedoksiantopäivästä. Komission mukaan väitetiedoksianto on annettu asianmukaisesti tiedoksi, jos se, jolle se on osoitettu, pystyy täysin tutustumaan esitettyjen väitteiden sisältöön (em. asia Geigy v. komissio, tuomion 11 kohta ja em. asia Bayer v. komissio, tuomion 7 ja 20 kohta).

80 Kanneperusteen toisesta osasta komissio toteaa, että kantaja tulkitsee väärin asetuksen N:o 99/63/ETY 2 artiklan ulottuvuutta. Tässä artiklassa ei vaadita, että väitetiedoksianto olisi allekirjoitettava käsin tai että väitetiedoksiannon olisi muodostuttava yhdestä asiakirjasta. Liitteiden mainitseminen ja lähetettyjen asiakirjojen kaikkien sivujen numeroiminen riittävät komission mukaan osoittamaan niiden välisen yhteyden.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

81 Kanneperusteen ensimmäisestä osasta on todettava, että asiakirja-aineistosta ilmenee, että kantajalle osoitetun väitetiedoksiannon saatteena oli kilpailuasioista vastaavan komission pääosaston (PO IV) pääjohtajan allekirjoittama kirje.

82 Pääjohtaja ei kirjeen allekirjoittaessaan kuitenkaan toiminut toimivallan siirron nojalla vaan komission toimivaltaisen jäsenen antaman pelkän allekirjoitusvaltuutuksen nojalla (em. asia Geigy v. komissio, tuomion 5 kohta). Tällainen valtuutuksen antaminen on tavanomainen keino, jolla komissio käyttää toimivaltaansa (em. yhdistetyt asiat VBVB ja VBBB v. komissio, tuomion 14 kohta).

83 Koska kantaja ei ole esittänyt mitään seikkoja, joiden perusteella olisi syytä olettaa, että yhteisön hallintoelimet olisivat esillä olevassa asiassa laiminlyöneet asiaa koskevien sääntöjen noudattamisen (em. yhdistetyt asiat VBVB ja VBBB v. komissio, tuomion 14 kohta), väite on hylättävä.

84 Toiseksi kantaja väittää, ettei komissio olisi päättänyt väitetiedoksiannosta. Tältä osin riittää, kun todetaan, että kantaja ei ole esittänyt mitään selvitystä, jonka perusteella voitaisiin kyseenalaistaa yhteisön säädöksiä koskeva pätevyysolettama. Ei siis ole aihetta tutkia, onko väitetty lainvastaisuus tapahtunut (ks. vastaavasti em. asia Fiatagri ja New Holland Ford v. komissio, tuomion 27 kohta).

85 Kanneperusteen ensimmäinen osa on näin ollen hylättävä.

86 Kanneperusteen toistakaan osaa ei voida hyväksyä.

87 Asetuksen N:o 99/63/ETY 2 artiklan 1 kohdan sanamuodon mukaan "[k]omission on annettava yrityksille ja yritysten yhteenliittymille kirjallisesti tiedoksi niitä vastaan esitetyt väitteet". Tässä säännöksessä ei vaadita, että väitetiedoksianto pitäisi allekirjoittaa käsin itse asiakirjaan tai että väitetiedoksiannon olisi muodoltaan oltava yksi asiakirja.

88 Kantajaa vastaan esitetyt väitteet on joka tapauksessa annettu sille tiedoksi kirjallisesti siten, että ne eri asiakirjat, joihin komissio on väitteet perustanut, on voitu selvästi tunnistaa.

89 Edellä oleva huomioon ottaen kanneperuste on hylättävä.

Perustamissopimuksen 190 artiklan rikkomista koskeva kanneperuste

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

90 Kantaja selvittää yksityiskohtaisesti perustamissopimuksen 190 artiklassa määrätyn perusteluvelvollisuuden tavoitteita ja väittää ensinnäkin, että komission olisi kunkin kilpailusääntöjen rikkomiseksi katsotun teon osalta pitänyt mainita, mitä määräystä on rikottu, ja täsmentää, oliko kilpailusääntöjen rikkominen toteutettu sopimuksena vai yhdenmukaistettuna menettelytapana. Kantajan mukaan näiden seikkojen mainitseminen on välttämätöntä, jotta voitaisiin tarkastaa, täyttääkö kukin näistä teoista ne edellytykset, joiden täyttymistä rikkomiseksi toteaminen edellyttää, eli onko kyse oikeudenvastaisesta ja tahallisuutta tai tuottamusta osoittavasta teosta. Näin ollen pelkästään sen mainitseminen, että kilpailusääntöjen rikkominen on muodostunut osallistumisesta sopimukseen tai yhdenmukaistettuun menettelytapaan, ei kantajan mukaan riitä, koska samaa tekoa ei voida samalla kertaa luokitella sekä sopimukseksi että yhdenmukaistetuksi menettelytavaksi.

91 Silloin, kun kyse on useista teoista, ne voidaan luokitella jatketuksi kilpailusääntöjen rikkomiseksi, mutta kantajan mukaan tämä mahdollisuus ei vapauta komissiota mainitsemasta kunkin yksittäisen teon osalta rikkomisen tunnusmerkkejä. Vain siinä tapauksessa, että kukin näistä yksittäisistä teoista on rikkomista, näiden tekojen muodostamaa kokonaisuutta voidaan pitää jatkettuna rikkomisena.

92 Toiseksi kantaja väittää, että päätöksessä olisi pitänyt kunkin rikkomiseksi katsotun teon osalta olla myös selvä maininta konkreettisista tosiasiaolosuhteista, kuten paikasta, jossa teot toteutettiin, tekoon osallistuneista ja siitä, mikä osuus kullakin tarkalleen oli.

93 Kolmanneksi kantaja väittää, että päätöksessä olisi pitänyt olla kunkin teon osalta maininta siitä, ketkä luonnolliset henkilöt olivat sen suorittaneet. Asetuksen N:o 17 15 artiklassa edellytetään tältä osin, että kyse on luonnollisen henkilön tahallisesta tai tuottamuksellisesta teosta, josta yrityksen kuitenkin voidaan katsoa olevan vastuussa.

94 Komissio katsoo, että päätöksessä on riittävä kuvaus niistä oikeudellisista seikoista, jotka osoittavat sakon määräämisen olevan perusteltua. Koska kyse on monimutkaisesta ja pitkään kestäneestä kartellista, yksittäiset toiminnat olivat osa yhtä ja samaa järjestelmää, jolla pyrittiin estämään vapaata kilpailua markkinoilla, joten ei ollut tarpeen luokitella kutakin yksittäistä toimintaa sopimukseksi tai yhdenmukaistetuksi menettelytavaksi (asia T-7/89, Hercules Chemicals v. komissio, tuomio 17.12.1991, Kok. 1991, s. II-1711, 262—264 kohta). Komissio on joka tapauksessa täsmentänyt päätöksen 131 ja 132 perustelukappaleessa, että yritysten toiminnalla oli vuoden 1987 lopusta lähtien kaikki perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun todellisen sopimuksen tunnusmerkit ja että yritysten toiminta oli siihen saakka ollut yhdenmukaistettu menettelytapa. Komissio toteaa lisäksi, että se olisi jopa voinut pitää toimintaa ensisijaisesti sopimuksena ja toissijaisesti yhdenmukaistettuna menettelytapana (asia T-13/89, ICI v. komissio, tuomio 10.3.1992, Kok. 1992, s. II-1021, 251 ja 252 kohta).

95 Komissio toteaa, että koska kyse on yhdestä kilpailusääntöjen rikkomisesta, sillä ei ollut velvollisuutta osoittaa, että kukin yksittäinen teko kartellissa täytti perustamissopimuksen 85 artiklassa määrätyt tunnusmerkit (em. asia ICI v. komissio, tuomion 259 ja 260 kohta).

96 Komission mukaan ei myöskään ollut tarpeen näyttää toteen kunkin yrityksen osallistuneen kartellin kuhunkin ilmenemismuotoon. Kuten päätöksen 116 ja

117 perustelukappaleessa on todettu, riittää, että komissio näyttää toteen yhtäältä kokonaiskartellin olemassaolon ja toisaalta kunkin yrityksen osallistumisen joihinkin yhteiseen kokonaissuunnitelmaan kuuluviin toimiin (ks. em. asia ICI v. komissio, tuomion 256—261 ja 305 kohta ja em. asia Hercules Chemicals v. komissio, tuomion 272 kohta).

97 Lopuksi komissio väittää, ettei sen tarvinnut päätöksessä ilmoittaa teot tehneiden henkilöiden nimiä, koska perustamissopimuksen 85 artikla koskee nimenomaan yrityksiä. Komission mielestä riittää, kun se osoittaa, että kartelliin osallistui henkilöitä, joilla oli toimivalta toimia yritysten lukuun, koska vastuu näiden henkilöiden teoista voidaan kohdistaa kyseisiin yrityksiin (yhdistetyt asiat 100/80, 101/80, 102/80 ja 103/80, Musique Diffusion française ym. v. komissio, tuomio 7.6.1983, Kok. 1983, s. 1825, 97 kohta). Komission mukaan väitetiedoksiannossa on tältä osin yksityiskohtainen selvitys kantajaa vastaan käytetyistä todisteista, ja väitetiedoksiannon liitteistä selviää, ketkä henkilöt teot tekivät.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

98 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan yksittäispäätöstä koskevan perusteluvelvollisuuden tavoitteena on mahdollistaa se, että yhteisöjen tuomioistuimet voivat valvoa päätöksen laillisuutta, ja antaa sille, jota asia koskee, riittävät tiedot sen arvioimiseksi, onko päätös asianmukainen vai onko siinä mahdollisesti sellainen virhe, jonka perusteella sen pätevyys voidaan riitauttaa, kuitenkin niin, että tämän velvollisuuden laajuus riippuu kyseisen päätöksen luonteesta ja siitä asiayhteydestä, missä se on tehty (ks. mm. asia T-49/95, Van Megen Sports v. komissio, tuomio 11.12.1996, Kok. 1996, s. II-1799, 51 kohta). Vaikka komissio on perustamissopimuksen 190 artiklan perusteella velvollinen perustelemaan päätöksensä mainitsemalla ne tosiseikat ja oikeudelliset seikat, joihin päätös oikeudellisesti perustuu, sekä ne syyt, joiden vuoksi komissio on tehnyt päätöksensä, komission ei kuitenkaan tarvitse käsitellä kaikkia niitä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja, jotka hallinnollisen menettelyn kuluessa on esitetty (ks. mm. yhdistetyt asiat 209/78—215/78 ja 218/78, Van Landewyck ym. v. komissio, tuomio 29.10.1980, Kok. 1980, s. 3125, 66 kohta).

99 Tässä tapauksessa päätöksessä on yksityiskohtainen selvitys niistä syistä, joiden vuoksi komissio katsoi, että sitä kilpailusääntöjen rikkomista, johon päätöksen 1 artiklassa mainittujen yritysten oli todettu syyllistyneen, oli pidettävä sopimuksena ja yhdenmukaistettuna menettelytapana (129—132 perustelukappale). Päätöksen 131 perustelukappaleen ensimmäisestä kohdasta ilmenee erityisesti, että "kun 'hinta ennen määrää' -politiikkaan osallistuvien tuottajien välinen, vähitellen lisääntyvä salainen yhteistyö konkretisoitui, kilpailusääntöjen rikkomisella oli vuoden 1987 lopusta lähtien kaikki perustamissopimuksen 85 artiklassa tarkoitetun todellisen sopimuksen tunnusmerkit". Päätöksessä on lisäksi täsmennetty, että "kahdesti vuodessa tehtyjä hinta-aloitteita, joilla pyrittiin suunnitelman toteuttamiseen, ei voida pitää sopimuskokonaisuutena tai erillisinä yhdenmukaistettuina menettelytapoina, vaan yhtenä ja samana jatkuvana sopimuksena" (sama perustelukappale, toinen kohta).

100 Kun — kuten tässä tapauksessa — päätöksessä on riittävät perustelut, joiden perusteella on mahdollista ymmärtää ne syyt, joiden vuoksi todettuja toimia pidettiin sopimuksena ja yhdenmukaistettuna menettelytapana, komissiolla ei ole velvollisuutta luokitella kutakin tointa erikseen sopimukseksi tai yhdenmukaistetuksi menettelytavaksi (ks. vastaavasti em. asia Hercules Chemicals v. komissio, tuomion 264 kohta).

101 Päätöksessä on myös yksityiskohtainen selvitys kantajan osallistumisesta kilpailusääntöjen rikkomiseen. Tältä osin päätöksessä viitataan suoraan kantajaan yhdenmukaistettujen hinnankorotusten osalta (74, 76, 78, 79, 81, 85 ja 87 perustelukappale). Lisäksi päätöksen perustelukappaleet, joissa kuvataan PWG:ssä käytyjä kilpailun rajoittamiseen tähdänneitä keskusteluja (erityisesti 31, 51 ja 52 perustelukappale), koskevat välttämättä kantajaa, koska päätöksen mukaan kantaja on osallistunut tämän toimielimen kokouksiin (36 perustelukappaleen toinen kohta); tässä todetulla ei oteta kantaa perustelukappaleissa mainittujen perustelujen paikkansapitävyyteen, minkä tarkastaminen kuuluu päätöksen asianmukaisuuden tutkimisen yhteyteen. Päätöksen perustelukappaleet, joissa kuvaillaan JMC:ssä käytyjä kilpailunvastaisia keskusteluja, koskevat myös kantajaa (44—46, 58, 71, 73, 84, 85 ja 87 perustelukappale), siltä osin kuin komissio on katsonut kantajan osallistuneen JMC:n kokouksiin (päätöksen liitteenä oleva taulukko 7 ja 46 perustelukappaleen ensimmäinen kohta).

102 Näin ollen päätöksen perusteluissa on annettu kantajalle riittävät tiedot, jotta tämä voi tietää ne tärkeimmät tosiseikat ja oikeudelliset seikat, joihin perustui se komission päättely, että kantaja oli rikkonut perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa.

103 Koska perustamissopimuksen 85 artiklassa tarkoitetun yrityksen voidaan katsoa vastaavan luonnollisen henkilön teoista, kun henkilöllä on kelpoisuus edustaa yritystä (vastaavasti em. yhdistetyt asiat Musique Diffusion française ym. v. komissio, tuomion 97 kohta), komissio on riittävästi perustellut päätöstä mainitsemalla aina kantajan toiminimen.

104 Väitetiedoksiannon liitteenä olleista yrityskohtaisista tiedoista ilmenee, keitä olivat ne kantajan edustajat, joiden komissio oli katsonut osallistuneen PG Paperboardin toimielinten kokouksiin.

105 Koska yhtäkään kantajan väitteistä ei ole hyväksytty, kanneperuste on hylättävä.

Kanneperuste, jonka mukaan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa on rikottu, koska komissio ei ole näyttänyt toteen kantajan osallistumista mihinkään kartelliin

106 Kanneperusteessa on kolme osaa. Kutakin niistä tutkitaan erikseen.

Kanneperusteen ensimmäinen osa, jonka mukaan ei ole todisteita kantajan osallistumisesta mihinkään kartelliin

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

107 Kantaja väittää, ettei se ole milloinkaan osallistunut PG Paperboardin eri toimielinten kokouksiin ja ettei se tiennyt mitään niistä kilpailunvastaisista keskusteluista, joita näissä kokouksissa päätöksen mukaan käytiin.

108 Kantajan mukaan ne henkilöt, jotka päätöksen mukaan edustivat sitä PG Paperboardin toimielimissä, osallistuivat kokouksiin ainoastaan pohjoismaisten kartongintuottajien yhdistyksen Nordic Paperboard Instituten (jäljempänä NPI) edustajina. Muiden tuottajien ilmoitukset (ks. päätöksen liitteenä oleva taulukko 5), joiden mukaan kantajaa pidettiin JMC:n jäsenenä, perustuvat kantajan mukaan virheisiin.

109 Kantaja toteaa, ettei päätöksessä ole PG Paperboardin toimielinten kokouksiin osallistuneiden välisistä sopimuksista ja/tai yhdenmukaistetuista menettelytavoista mitään sellaista tarkkaa tietoa, jonka perusteella olisi mahdollista määrittää, missä kokouksissa näitä keskusteluja käytiin, mikä oli keskustelujen tarkka sisältö, ketkä osallistuivat kokouksiin ja ketkä osallistuivat yhteistoimintaan. Päätöksessä ei useissa kohdin lainkaan mainita kantajaa tai sen jäseniä.

110 Kantaja toteaa, etteivät sen edustajiksi väitetyt henkilöt olleet päätöksenkään mukaan osallistuneet kuin harvoihin PWG:n ja JMC:n kokouksiin, ja väittää, ettei päätöksessä ole mitään sellaista seikkaa, jonka perusteella voitaisiin todeta, että kantaja olisi osallistunut johonkin yhteistoimintaan. Vaikka katsottaisiinkin, että tietyissä kokouksissa olisi sovittu yhteistoiminnasta ja että kantaja olisi ollut

edustettuna näissä toimielimissä, kantajan mukaan ei silti ole näytetty toteen, että yhteistoiminnasta olisi sovittu juuri niissä kokouksissa, joihin kantajan edustajiksi väitetyt henkilöt olivat osallistuneet.

111 Siltä osin kuin on kyse PWG:stä, kantaja kiistää väitteet, jotka koskevat tässä toimielimessä saavutetuista tuloksista ilmoittamista niille yrityksille, jotka eivät olleet PWG:n jäseniä (päätöksen 38 perustelukappale). Kantajan mukaan etenkään väite, jonka mukaan "[p]ohjoismaiset tuottajat (jotka kaikki kuuluivat NPI: hin) yleensä saivat tiedon kokousten tuloksista Finnboardilta" (päätöksen 38 perustelukappaleen neljäs kohta), ei perustu mihinkään todisteisiin.

112 Kantaja toteaa, että väittämä, jonka mukaan yrityksille, jotka eivät kuuluneet PWG:hen, ilmoitettiin PWG:n kokousten tuloksista PC:n kokouksissa (päätöksen 38 perustelukappale), on pelkkä oletus.

113 PC:n kokouksista kantaja toteaa, että päätöksessä oleva maininta, jonka mukaan kantaja ja tietyssä määrin sen jäsenet olivat osallistuneet tämän toimielimen kokouksiin, on perusteeton väittämä.

114 JMC:n osalta kantaja toteaa, että Fiskebyn ilmoitus, jonka mukaan NPI:n edustaja oli joskus antanut sille tiedon JMC:n kokousten tuloksista (päätöksen 46 perustelukappale), mutta josta kantajalla ei ole ollut tietoa, vahvistaa sen, että tämän jaoston kokouksiin osallistui NPI:n edustajia muttei kantajan edustajia.

115 Lopuksi kantaja toteaa, että talousjaostossa käydyt keskustelut olivat päätöksenkin mukaan koskeneet yleistä tilannetta markkinoilla.

116 Komissio väittää kantajan olleen eräs PG Paperboardin täysivaltaisista jäsenistä. Komissio viittaa tältä osin Storan 23.12.1991 antamaan ilmoitukseen (väitetiedoksiannon liite 43), jonka mukaan kantaja oli eräs niistä yrityksistä, jotka olivat edustettuina PWG:ssä. Lisäksi komissio toteaa, että PC:n kokousten pöytäkirjoissa Finnboardin toimitusjohtajat mainitaan Suomen edustajina muiden Pohjoismaiden edustajien rinnalla.

117 Komission mukaan kantajan väitteet, joiden mukaan kantaja ei olisi osallistunut PWG:n kokouksiin, ovat joka tapauksessa tehottomia. Vaikka Finnboardin toimitusjohtajien katsottaisiinkin toimineen NPI:n edustajina, se vain merkitsee heidän edustaneen melkein kaikkien pohjoismaisten tuottajien intressejä. He ovat väistämättä ottaneet huomioon kantajan intressit, kun otetaan huomioon heidän asemansa tässä yrityksessä.

118 Komission mukaan kantaja on ollut edustettuna myös JMC:n ja talousjaoston kokouksissa. Useat kartongintuottajat ovat maininneet kantajan olleen eräs JMC:n jäsenistä.

119 Muilta osin komissio perustaa väitteensä päätöksessä olevaan selvitykseen toimielinten pääasiallisista tehtävistä.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

120 Päätöksen mukaan kantaja ja muut päätöksen 1 artiklassa mainitut yritykset ovat rikkoneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa siten, että ne ovat osallistuneet sopimukseen ja yhdenmukaistettuun menettelytapaan. Komissio on katsonut kantajan osallistuneen tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen vuoden 1986 puolivälistä ainakin vuoden 1991 huhtikuuhun.

121 Päätöksen liitteenä olevan taulukon 7 mukaan kantaja oli osallistunut PWG:n, PC:n, JMC:n ja talousjaoston kokouksiin.

122 Tältä osin on todettava komission katsoneen, että kantaja oli osallistunut PWG:n kokouksiin omasta puolestaan ja NPI:n edustajana (päätöksen 38 perustelukappaleen neljäs kohta ja 79 perustelukappaleen neljäs kohta). Lisäksi päätöksessä on mainittu, että "[Finnboardin] toimitusjohtaja oli myös PG Paperboardin puheenjohtaja ja hän johti puhetta PWG:ssä vuoden 1988 toukokuusta lähtien" (päätöksen 79 perustelukappaleen neljäs kohta).

123 Kantajan osallistumisesta JMC:hen on todettu, että näyttää siltä, että "Finnboard edusti NPI:tä ja neljää omaa jäsentään eli Kyroa, Metsä-Serlaa, Tampellaa ja United Paper Millsiä" (päätöksen 32 perustelukappaleen ensimmäinen kohta).

124 Kantajan osallistumisesta PC:n kokouksiin on todettu, että "Finnboardin edustajat (jotka olivat osallistuneet myös juuri ennen pidettyihin PWG:n kokouksiin) osallistuivat kaikkiin President Conferencen kokouksiin NPI:stä riippumatta" (päätöksen 42 perustelukappaleen toinen kohta).

125 Asiakirja-aineistoon sisältyvät asiakirjat todistavat, että kantajan johtajia oli mukana PG Paperboardin hallinnossa aikana, jota päätös koskee. Väitetiedoksiannon liitteenä olleiden yrityskohtaisten tietojen mukaan aikana, jota päätös koskee, PG Paperboardin varapuheenjohtajuutta hoiti aina kantajan toimitusjohtaja ("managing director") eli vuoden 1986 puolivälistä vuoteen 1987 de la Chapelle, vuodesta 1987 vuoteen 1988 Sommar ja vuodesta 1990 lähtien Lindahl.

126 Sommar valittiin PG Paperboardin varapuheenjohtajaksi sen jäsenten kokouksessa vuonna 1987, ja tässä tilaisuudessa häntä esitettiin tähän uuteen tehtävään nimenomaan "Finnboardin hallituksen uutena puheenjohtajana" ("the new Chairman of the Finnboard Executive Committee") (väitetiedoksiannon liite 97).

127 On lisäksi kiistatonta, että Köhler hoiti PG Paperboardin puheenjohtajuutta vuoden 1988 toukokuusta vuoden 1990 syksyyn. PWG:n 6.4.1990 pidetyn kokouksen pöytäkirjassa (joka on vastinekirjelmän liitteenä) todetaan tältä osin seuraavaa:

"Köhler huomauttaa, että ensi syksystä alkaen hän siirtyy muihin tehtäviin Suomen metsäteollisuuden palveluksessa. Hän siis lähtee Finnboardista, joten hänen on erottava PG Paperboardin puheenjohtajan tehtävistä."

128 Storan ilmoitusten mukaan kantaja osallistui PWG:n kokouksiin (väitetiedoksiannon liitteet 35 [s. 14], 37 [s. 2] ja 43 [s. 3]).

129 Useat yritykset ovat lisäksi todenneet kantajan osallistuneen JMC:n kokouksiin (ks. päätöksen liitteenä oleva taulukko 5).

130 Kun otetaan huomioon Storan ilmoitukset ja se, että useat kantajan palveluksessa olleet henkilöt tosiasiallisesti osallistuivat PG Paperboardin toimielinten kokouksiin, kantajan väitettä, jonka mukaan nämä henkilöt olisivat osallistuneet kokouksiin ainoastaan NPI:n edustajina, ei voida hyväksyä.

131 Kantaja ei ole myöskään esittänyt mitään todisteita, kuten yksinomaista valtuutusta edustaa NPI:tä, joka tukisi sen väitteitä, joilla se kiistää yhtäpitävät todisteet, joiden mukaan se osallistui PG Paperboardin toimielinten kokouksiin omasta puolestaan. Kantaja on suullisessa käsittelyssä jopa myöntänyt vastanneensa työntekijöidensä matkakuluista kyseisiin kokouksiin, mikä vain tukee komission toteamusten paikkansapitävyyttä.

132 Kun nämä seikat otetaan huomioon, on katsottava toteen näytetyksi, että kantaja osallistui PG Paperboardin toimielinten kokouksiin omasta puolestaan.

133 Siltä osin kuin kantaja pyrkii kanneperusteensa tällä osalla kiistämään kyseisten kokousten kilpailunvastaista tarkoitusta koskevien komission väitteiden paikkansapitävyyden, kantajan väitteet on tutkittava kanneperusteen kahden muun osan yhteydessä.

134 Edellä oleva huomioon ottaen kanneperusteen ensimmäistä osaa ei voida hyväksyä.

Kanneperusteen toinen osa, jonka mukaan ei ole todisteita kantajan osallistumisesta hinta-aloitteisiin

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

135 Kantaja toteaa, että päätöksessä ei ole mitään tarkkaa selvitystä, jonka perusteella voitaisiin katsoa toteen näytetyksi, että kantaja olisi osallistunut hinta-aloitteisiin. Päätöksen yleisissä perusteluissa ei kantajan mukaan näytetä toteen, että toteutettujen hinta-aloitteiden ja yksittäisten yritysten toiminnan välillä olisi ollut jokin

yhteys. Kantaja toteaa erityisesti, että päätöksen perustelujen perusteella ei voida sulkea pois sitä mahdollisuutta, että yhteistoiminnasta olisi päätetty kokousten ulkopuolella tai sellaisissa kokouksissa, joihin kukaan kantajaan sidoksissa oleva henkilö ei osallistunut.

136 Kantajan mukaan järjestelmälliset hinnankorotusilmoitukset eivät todista yhteistoiminnan olemassaoloa, koska hinnankorotusilmoitukset olivat vain suoraa seurausta markkinatilanteesta.

137 Kantaja viittaa päätöksessä mainittuihin väitetiedoksiannon liitteisiin ja toteaa, ettei useissa asiakirjoissa edes mainita kantajan nimeä sen enempää suoraan kuin epäsuorastikaan ja että asiakirjoissa, joissa kantaja mainitaan, on yleensä viittauksia merkityksettömiin tietoihin, joiden lähdettä ei mainita. Kantajan mukaan eräät asiakirjoista on laadittu tilanteissa, jotka osoittavat, ettei asiakirjojen ja PG Paperboardin toimielinten kokousten välillä ole yhteyttä. Kantajan mielestä ei voida katsoa, että tällaiset asiakirjat näyttäisivät toteen kantajan osallistuneen hinta-aloitteisiin.

138 Tämän perusteella kantaja väittää, että suurella osalla komission esiin tuomista asiakirjoista ei ole todistusarvoa. Lisäksi kantaja väittää, että väitetiedoksiannon liitteinä 44, 109, 130 ja 131 olevilla asiakirjoilla, joihin päätöksessä on vedottu, ei ole komission niille antamaa todistusarvoa. Kantajan mielestä nämä asiakirjat päinvastoin todistavat pikemminkin siitä, ettei kantaja ole osallistunut mihinkään salaiseen yhteistyöhön.

139 Kantaja toteaa, että Finnboard (UK) Ltd:n tiloista löydetyssä hintaluettelossa (ks. päätöksen 79 perustelukappale; jäljempänä Finnboardin hintaluettelo) ei mainita kantajaa. Tällä hintaluettelolla ei ole sellaisia yhtäläisyyksiä Renalta löytyneiden kahden hintaluettelon kanssa (väitetiedoksiannon liitteet 110 ja 111), että siitä voitaisiin tehdä kantajaa koskevia päätelmiä. Kantajaa ei ole mainittu myöskään Renan hintaluetteloissa, ja Finnboardin hintaluettelossa on vain sellaisia tietoja, jotka olivat kaikkien saatavissa ja jotka ilmeisesti koskivat jo tapahtunutta, koska

siinä käytetään ruotsin kielen sanaa "höjs" (joka perusmuodossaan tarkoittaa "korottaa"). Kantajan mukaan Renalta löydetyissä hintaluetteloissa on Irlantia koskevia tietoja, mutta Suomea ei ole niissä mainittu. Finnboardin hintaluettelossa asia on päinvastoin.

140 Kantaja toteaa, että Renalta saaduissa muistiinpanoissa, jotka päätöksen mukaan koskevat 6.9.1989 pidettyä JMC:n kokousta (väitetiedoksiannon liite 117), todetaan ainoastaan seuraavaa: "— — 10,5 prosentin ero Finnboardin alimmissa GC I:n ja GC:n hinnoissa — — ". Kantajan mukaan tämä huomautus ei osoita kantajan mitenkään osallistuneen mihinkään yhteistoimintaan, sillä muistiinpanojen laatija on pelkästään todennut, mikä on hintaero kahden tuotteen välillä. Renan saatekirjeen mukaan (väitetiedoksiannon liite 116) näissä muistiinpanoissa olevat tiedot perustuvat JMC:n kokouksen ulkopuolella käytyihin yksittäisiin keskusteluihin, joihin kantajan palveluksessa olleet henkilöt eivät osallistuneet.

141 Renan muistiinpanot, jotka päätöksen mukaan koskevat 6.9.1990 pidettyä JMC:n kokousta (väitetiedoksiannon liite 118), eivät kantajan mukaan edes koske JMC:n kokousta (ks. Renan saatekirje, väitetiedoksiannon liite 116) vaan pelkästään Renan sisäisiä keskusteluja. Pelkkä kantajan mainitseminen niissä ("Finnboard a lot down in USSR — —") ei kantajan mukaan ole osoitus mistään yhteistoiminnasta.

142 JMC:n osuutta hinta-aloitteiden toteuttamisessa kuvailevien Storan ilmoitusten (väitetiedoksiannon liite 35, s. 17) osalta kantaja tähdentää, että vaikka sen katsottaisiinkin osallistuneen tämän toimielimen kokouksiin — vaikkei näin olekaan —, kantaja ja Stora ovat päätöksen mukaan yhdessä osallistuneet vain seitsemään JMC:n kokoukseen. Kantajan mukaan on siis täysin mahdollista, että kilpailunvastaisia keskusteluja käytiin ainoastaan niissä kokouksissa, joihin kantaja ei osallistunut, ja että niissä seitsemässä JMC:n kokouksessa, joihin sekä kantaja että Stora molemmat osallistuivat, käytiin harmittomia keskusteluja.

143 Komissio katsoo näyttäneensä toteen sekä hinta-aloitteiden olemassaolon että kantajan osallistumisen näihin aloitteisiin.

144 Hinta-aloitteiden olemassaolon osalta komissio viittaa lähinnä päätöksen 74—90 perustelukappaleeseen. Lisäksi komissio erityisesti korostaa eräitä todisteita, joihin päätöksessä on vedottu (väitetiedoksiannon liitteet 44 ja 70).

145 Komissio viittaa vielä Renalta löydettyihin kahteen hinnankorotusluetteloon (väitetiedoksiannon liitteet 110 ja 111, joista toinen mainitaan päätöksen 80 perustelukappaleessa ja toinen 83 perustelukappaleessa). Nämä samaa alkuperää olevat luettelot vahvistavat niiden Storan ilmoitusten paikkansapitävyyden, jotka koskevat PG Paperboardissa päätettyjä, hinnankorotuksia koskeneita järjestelyjä. Näissä luetteloissa ei mainita minkään tietyn yhtiön nimeä, mutta niissä todetaan kussakin Euroopan maassa noudatettavat hinnankorotukset. Sillä, ettei kantajaa ole nimenomaisesti mainittu, ei komission mukaan näin ollen ole merkitystä.

146 Siltä osin kuin on kyse kantajan osallistumisesta hinta-aloitteisiin, komissio kiistää sen, että hinnankorotukset olisivat olleet seurausta yleisestä markkinatilanteesta. Yhtäältä komissio toteaa näyttäneensä toteen hinta-aloitteita koskeneen yhteistoiminnan, mitä useat kyseisistä tuottajista eivät edes ole kiistäneet. Toisaalta komissio toteaa, että osallistuminen kokouksiin, joissa käydään kilpailunvastaisia keskusteluja, riittää täyttämään perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisen edellytykset (asia T-1/89, Rhône-Poulenc v. komissio, tuomio 24.10.1991, Kok. 1991, s. II-867, 66 kohta).

147 Finnboardin hintaluettelossa on GD-laatuja koskevia tietoja, mikä osoittaa, ettei luettelo ole sisäinen asiakirja, koska kantaja ei valmistanut näitä laatuja. Komission mukaan Finnboardin hintaluettelon ja Renalta löydettyjen luetteloiden samankaltaisuus osoittaa lisäksi, että ensin mainittu koski kartongintuottajien sopimia hinnankorotuksia. Finnboardin hintaluettelossa olevien tietojen perusteella voidaan

todeta, että luettelo koskee vuoden 1989 toisen neljänneksen hinnankorotusta ja ettei se koske vanhoja tietoja, kuten kantaja väittää.

148 Lopuksi komissio toteaa, että FS-Kartonilta ja Renalta löydetyt käsinkirjoitetut muistiinpanot (väitetiedoksiannon liitteet 113 ja 117) näyttävät toteen kantajan osallistumisen, koska näissä asiakirjoissa mainitaan tiettyjä kartongintuottajia, muun muassa Finnboard.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

149 Päätöksen 1 artiklan mukaan tässä artiklassa tarkoitetut yritykset ovat rikkoneet EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa siten, että ne ovat viiteajanjaksona osallistuneet sopimukseen ja yhdenmukaistettuun menettelytapaan, joiden mukaisesti Euroopan yhteisön kartongintoimittajat muun muassa "sopivat säännöllisistä hinnankorotuksista kunkin tuotelaadun osalta kunakin kansallisena valuuttana" ja "suunnittelivat ja toteuttivat useita samanaikaisia ja yhdenmukaisia hinnankorotuksia kaikkialla Euroopan yhteisössä".

150 On jo katsottu, että kantaja osallistui PWG:n ja JMC:n kokouksiin vuoden 1986 puolivälistä ainakin vuoden 1991 huhtikuuhun. On siis tutkittava, onko komissio näyttänyt toteen, että näiden kahden toimielimen kokousten tarkoituksena oli muun muassa salainen hintayhteistyö, ennen kuin tutkitaan kantajan omaa asemaa suhteessa näiden kokousten tarkoitukseen.

151 PWG:n osalta päätöksessä todetaan, että PWG:n varsinainen tehtävä oli "erityisesti 'keskustella markkinoista, markkinaosuuksista, hinnoista sekä hinnankorotuksista ja kapasiteeteista ja harjoittaa niiden osalta yhteistoimintaa'" (37 perustelukappaleen kolmas kohta) ja että "[p]erustamisestaan lähtien PWG 'sopi ja teki yleisluon-

teisia päätöksiä siitä, milloin ja minkä suuruisina kartongintuottajien oli toteutettava hinnankorotukset'" (37 perustelukappaleen neljäs kohta).

152 Nämä toteamukset on otettu Storan ilmoituksista (väitetiedoksiannon liite 39), joissa täsmennetään lisäksi, että "PWG on kokoontunut vuodesta 1986 edistääkseen markkinoiden säätelyä". Väitetiedoksiannon liite 73 tukee Storan ilmoituksia; tämä liite on 28.12.1988 päivätty markkinatilannetta koskeva luottamuksellinen muistio, jonka Mayr-Melnhof-konsernin myynnistä vastaava markkinointijohtaja Saksassa (Katzner) oli osoittanut Mayr-Melnhofin toimitusjohtajalle (Gröller) Itävaltaan.

153 Tämän asiakirjan mukaan "toimitusjohtajaryhmän" (Präsidentenkreis) tiiviimmällä yhteistyöllä, josta oli päätetty vuonna 1987, oli ollut seuraavat kaksi merkittävää vaikutusta:

"— PRO-CARTON

— hintakuri.

Molempien osalta on sekä positiivista että negatiivista kerrottavaa.

— —

— Hintojen osalta: voittajia ja häviäjiä."

154 Muistion laatija jatkaa täsmentäen, että "[k]aikki osallistujat olivat ja ovat voittajia, koska vuoden 1987 syksyyn saakka jatkunut hintojen pysyvä laskukehitys on pysäytetty ja se on voitu kääntää hintojen korotuksiksi tuntuvilla ja näkyvillä toimilla, joita on toistaiseksi toteutettu kaksi".

155 On todettava, että Mayr-Melnhof on tulkinnut ilmaisua "toimitusjohtajaryhmä" siten, että se tarkoittaa samalla yleisesti sekä PWG:tä että PC:tä, toisin sanoen siten, ettei se viittaa mihinkään yksittäiseen tilaisuuteen tai kokoukseen (väitetiedoksiannon liite 75, 2. a kohta); tätä tulkintaa ei ole syytä käsitellä tässä yhteydessä.

156 Kun nämä seikat otetaan huomioon, on katsottava, että komissio on näyttänyt toteen, mikä oli PWG:n osuus salaisessa hintayhteistyössä.

157 Päätöksestä ilmenee JMC:n osalta, että sen pääasiallinen tarkoitus oli alusta lähtien seuraava:

"— päättää, voitiinko hintoja korottaa ja jos voitiin, niin miten, sekä ilmoittaa päätelmistään PWG:lle,

— määritellä yksityiskohtaisesti, miten PWG:n maittain ja suurimpien asiakkaiden osalta päättämät hinta-aloitteet toteutetaan, minkä tarkoituksena oli saada aikaan yhdenmukainen (eli yhtenäinen) hintajärjestelmä Euroopassa — — "(päätöksen 44 perustelukappaleen viimeinen kohta).

158 Komissio toteaa päätöksen 45 perustelukappaleen ensimmäisessä ja toisessa kohdassa vielä tarkemmin seuraavaa:

"Tämä jaosto tarkasteli markkinoittain, miten kunkin tuottajan tuli toteuttaa PWG:n päättämät hinnankorotukset. Suunniteltujen korotusten käytännön toteuttamista koskevia seikkoja käsiteltiin 'pyöreän pöydän keskusteluissa', joissa kaikki osallistujat saivat kommentoida ehdotettua korotusta.

PWG:n päättämien hinnankorotusten toteuttamisessa ilmenneistä vaikeuksista tai mahdollisista yhteistyöstä kieltäytymisistä raportoitiin PWG:lle, joka siinä tapauksessa pyrki (kuten Stora on todennut) 'saavuttamaan tarpeelliseksi katsotun yhteistyöasteen'. JMC laati erilliset raportit GC- ja GD-laaduista. Jos PWG muutti hintaa koskevaa päätöstä JMC: ltä saamiensa raporttien perusteella, kyseisen päätöksen täytäntöönpanemiseksi tarvittavista toimenpiteistä keskusteltiin seuraavassa JMC:n kokouksessa."

159 On todettava, että näiden JMC:n kokousten tarkoitusta koskevien toteamusten tueksi komissio viittaa aiheellisesti Storan ilmoituksiin (väitetiedoksiannon liitteet 35 ja 39).

160 Vaikkei komissiolla ole hallussaan mitään virallista pöytäkirjaa yhdestäkään JMC:n kokouksesta, se on löytänyt Mayr-Melnhofilta ja Renalta joitakin sisäisiä muistioita ja muistiinpanoja, jotka koskevat 6.9.1989, 16.10.1989 ja 6.9.1990 pidettyjä kokouksia (väitetiedoksiannon liitteet 117, 109 ja 118). Nämä muistiot ja muistiinpanot, joiden sisältöä on selostettu päätöksen 80, 82 ja 87 perustelukappaleessa, koskevat näissä kokouksissa yhdenmukaistetuista hinta-aloitteista käytyjä yksityiskohtaisia keskusteluja. Ne ovat siis sellaisia todisteita, jotka selvästi vahvistavat, että Storan kuvaus JMC:n tehtävistä pitää paikkansa.

161 Tältä osin riittää, kun esimerkkinä tuodaan esiin Renalta löytyneet muistiinpanot (väitetiedoksiannon liite 118), jotka koskevat 6.9.1990 pidettyä JMC:n kokousta ja joissa todetaan muun muassa seuraavaa:

"Hinnankorotuksesta ilmoitetaan *ensi viikolla syyskuussa*.

Ranska	40 FRF
Alankomaat	14 NLG
Saksa	12 DEM
Italia	80 ITL
Belgia	2,50 BEF
Sveitsi	9 CHF
Yhdistynyt kuningaskunta	40 GBP
Irlanti	45 IEP

Kaikkiin laatuihin on tehtävä sama korotus; GC, UD, GT, GC jne.

Ainoastaan yksi hinnankorotus vuodessa.
Koskee 7.1. lähtien tapahtuvia toimituksia.
Viimeistään 31.1.
14.9. kirje hinnankorotuksesta (Mayr-Melnhof).
19.9. Feldmühle lähettää kirjeensä.
Cascades ennen syyskuun loppua.
Kaikkien on lähetettävä kirjeensä ennen 8.10."

162 Kuten komissio on päätöksen 88—90 perustelukappaleessa selvittänyt, se on lisäksi saanut haltuunsa sellaisia sisäisiä asiakirjoja, joiden perusteella voidaan päätellä,

että yritykset ja erityisesti ne, jotka on nimeltä mainittu väitetiedoksiannon liitteessä 118, ovat todella ilmoittaneet sovituista hinnankorotuksista ja toteuttaneet ne (ks. myös päätöksen liitteenä oleva taulukko G).

163 Tässä yhteydessä on hylättävä kantajan väite, jonka mukaan ei olisi näytetty toteen, että väitetiedoksiannon liite 118 koskee JMC:n kokousta. Tämä asiakirja on laadittu papereille, joissa on painettuna nimi "Schweizerischer Bankverein", ja se on päivätty 6.9.1990, jolloin Zürichissä pidettiin JMC:n kokous. Asiakirjassa selostetaan erittäin selvästi siinä mainittujen tuottajien välisiä kilpailunvastaisia keskusteluja. Näin ollen on näytetty toteen, että asiakirja koskee kyseisenä päivänä pidettyä JMC:n kokousta.

164 Vaikka komission esiin tuomat asiakirjat koskevatkin vain pientä osaa JMC:n kokouksista päätöksen kattamana aikana, kaikki käytettävissä olevat asiakirjatodisteet vahvistavat oikeaksi Storan toteamuksen, jonka mukaan JMC:n pääasiallisena tarkoituksena oli päättää yhdenmukaistettujen hinnankorotusten toteuttamisesta ja suunnitella sitä. Tältä osin sen, ettei JMC:n kokouksista ole käytännöllisesti katsoen lainkaan sen enempää virallisia kuin sisäisiäkään pöytäkirjoja, on katsottava olevan riittävä näyttö komission sen väitteen paikkansapitävyydestä, jonka mukaan kokouksiin osallistuneet yritykset ovat pyrkineet peittämään tässä toimielimessä käytyjen keskustelujen todellisen luonteen (ks. erityisesti päätöksen 45 perustelukappale). Tällaisessa tilanteessa todistustaakka kääntyy, ja niiden tämän toimielimen kokouksiin osallistuneiden yritysten, joille päätös on osoitettu, on näytettävä toteen, että toimielimellä oli lainmukainen tarkoitus. Koska yritykset eivät ole esittäneet tällaista näyttöä, komissio on aiheellisesti katsonut, että yritysten tämän toimielimen kokouksissa käymillä keskusteluilla on ollut pääasiallisesti kilpailunvastainen tarkoitus.

165 Kantajan oman tilanteen osalta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että kantajan osallistuminen PWG:n ja JMC:n kokouksiin on riittävä näyttö sen osallistumisesta salaiseen hintayhteistyöhön.

166 Ensinnäkin on korostettava, että kantajan johtajat ovat toimineet PG Paperboardin johtotehtävissä vuoden 1986 puolivälistä vuoden 1990 syksyyn (ks. edellä 122—127 kohta). Lisäksi on todettava, että väitetiedoksiannon liitteessä 118 selostetaan keskusteluja, joita käytiin JMC:n kokouksessa, johon eräs kantajan palveluksessa ollut henkilö kiistattomasti osallistui.

167 Sen, että kantaja osallistui salaiseen hintayhteistyöhön, vahvistavat myös kyseistä yhteistyötä koskevat asiakirjatodisteet, jotka on päätöksessä tuotu esiin. Erityisesti Finnboardin hintaluettelolla, jota on kuvailtu päätöksen 79 perustelukappaleessa, on silmiinpistäviä muodollisia yhtäläisyyksiä päätöksen 80 ja 83 perustelukappaleessa mainittujen kahden muun luettelon kanssa eli komission Renalta löytämien luettelojen kanssa (väitetiedoksiannon liitteet 110 ja 111). Nämä kolme luetteloa sisältävät useiden kartonkilajien ja useiden yhteisön maiden osalta tietoja niiden hinnankorotusten päivämääristä ja täsmällisestä suuruudesta, jotka kyseessä olevat yritykset toteuttivat huhtikuussa 1989, syys—lokakuussa 1989 ja huhtikuussa 1990. Tiedot vastaavat hinnankorotusten määrien ja niiden toteuttamisajankohtien osalta kyseessä olevien yritysten — ja varsinkin kantajan — todettua todellista toimintaa markkinoilla (ks. päätöksen liitteenä olevat taulukot D, E ja F).

168 Kun otetaan huomioon näiden kolmen hintaluettelon silmiinpistävät muodolliset yhtäläisyydet, niiden on katsottava olevan samaa alkuperää. Liite 110 on lisäksi päivätty 3.12.1989 eli ennen kuin siinä mainituista hinnankorotuksista ilmoitettiin. Komissio on näin ollen aiheellisesti voinut päätellä, että oli katsottava, että kaksi muuta hintaluetteloa, joita ei ollut päivätty, oli myös laadittu ennen kuin niissä mainituista hinnankorotuksista todellisuudessa ilmoitettiin.

169 Erityisesti Finnboardin hintaluettelon osalta on todettava, että kantajan väite, jonka mukaan ruotsin kielen sana "höjs" todistaisi kyseisen asiakirjan koskevan aikaisempaa graafisen kartongin hinnankorotusta, on hylättävä perusteettomana.

Sana "höjs" voi nimittäin viitata sekä tämänhetkiseen tapahtumaan ("korotetaan") tai tulevaan tapahtumaan ("tullaan korottamaan").

170 Komissio on Finnboardin hintaluettelon osalta aiheellisesti todennut päätöksessä seuraavaa (79 perustelukappaleen neljäs kohta):

"Koska Finnboard ei valmista UD- tai GD-laatuja, luettelo ei voi olla pelkästään sisäinen tai koskea vain Finnboardin toimintaa."

171 Edellä oleva huomioon ottaen ja ilman, että olisi tarpeen tutkia kantajan muista asiakirjoista esittämiä väitteitä (väitetiedoksiannon liitteet 44, 130 ja 131), on katsottava, että komissio on näyttänyt toteen kantajan osallistumisen salaiseen hintayhteistyöhön.

Kanneperusteen kolmas osa, jonka mukaan ei ole todisteita kantajan osallistumisesta määrien säätelyyn

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

172 Kantaja väittää, ettei päätöksessä ole mitään sellaista seikkaa, jonka perusteella kantajan voitaisiin katsoa rikkoneen perustamissopimuksen 85 artiklaa siltä osin kuin on kyse määrien säätelystä. Väitetiedoksiannon liitteessä 73 (ks. päätöksen 53 perustelukappale), jolla on erityinen merkitys päätöksen perusteluissa, ei kertaakaan mainita kantajan nimeä.

173 Kantaja toteaa, että päätöksen 61 perustelukappaleessa, joka koskee tuotantokapasiteettien ja -määrien sekä myynnin seuranta- ja valvontajärjestelmää, ei esitetä kantajaa kohtaan mitään moitteita, sillä se ei ole toimittanut tietoja Fidesille eikä saanut mitään kapasiteettiraportteja.

174 Tilauskantoja ja tuotantoseisokkeja koskevat päätöksen perustelut ovat kantajan mukaan puhtaasti teoreettisia. Niissä ei edes vihjata, että näistä olisi tehty sopimus, sillä päätöksen mukaan olemassa oli vain löyhä kannustusjärjestelmä.

175 Siltä osin kuin on kyse tärkeimpien tuottajien markkinaosuuksien jäädyttämistä koskeneesta sopimuksesta, joka PWG:ssä oli muka tehty, kantaja toistaa, ettei se ollut osallistunut näihin kokouksiin. Sen enempää Storan ilmoituksessa (väitetiedoksiannon liite 43) kuin NPI:n kokousta koskevissa Renan muistiinpanoissakaan (väitetiedoksiannon liite 102, ks. päätöksen 58 perustelukappale) ei ole sellaisia tietoja, joiden perusteella voitaisiin katsoa, että kantaja olisi osallistunut yhteistoimintaan. Kantaja toteaa erityisesti, että Storan ilmoituksesta ilmenee, että markkinaosuuksia koskeneet keskustelut olivat erittäin epämääräisiä ja että ne eivät koskeneet yksittäisiä yrityksiä.

176 Komissio väittää, että määrien säätelyä koskenut salainen yhteistyö on näytetty toteen (päätöksen 51—71 perustelukappale).

177 Komissio toteaa, että Stora on kuvaillut yksityiskohtaisesti "hinta ennen määrää" -politiikkaa (väitetiedoksiannon liite 39). Komission mukaan tämän politiikan noudattaminen merkitsi tuotantomäärien valvontaa ja niiden sopeuttamista kysyntään. Tuottajat olivat tästä syystä vaihtaneet tilauskantojen tilaa, uusia tilauksia ja kapasiteettien käyttöä koskevia tietoja. Komission mukaan tuottajat olivat lisäksi ilmoittaneet toisilleen suunniteltujen tai toteutettujen seisokkien laajuudesta, jotta seisokit olisi voitu suunnitella koko alan tasolla.

178 Komission mukaan 3.10.1989 pidettyä talousjaoston kokousta koskeva Mayr-Melnhofin muistio (väitetiedoksiannon liite 70), Mayr-Melnhofin myyntijohtajan 28.12.1988 laatima luottamuksellinen muistio (väitetiedoksiannon liite 73) sekä väitetiedoksiannon liitteet 113, 130 ja 131 vahvistavat tämän hinta ennen määrää -politiikkaa koskevan kuvauksen paikkansapitävyyden.

179 Kantajan osallistumisesta kyseisiin keskusteluihin komissio toteaa, että kantajan osallistumisen näyttää toteen se seikka, että se hoiti pitkään puheenjohtajuutta PWG:ssä, jossa kyseiset keskustelut käytiin.

180 Lisäksi komissio toteaa, että useat asiakirjat, erityisesti väitetiedoksiannon liitteet 70, 130 ja 131, joissa kantaja mainitaan useaan kertaan, vahvistavat sen, mikä oli kantajan osuus.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

181 Päätöksen 1 artiklan sanamuodon mukaan tässä artiklassa tarkoitetut yritykset ovat rikkoneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa siten, että ne ovat viiteajanjaksona osallistuneet sopimukseen ja yhdenmukaistettuun menettelytapaan, joiden mukaisesti yhteisön kartongintoimittajat "saavuttivat yhteisymmärryksen tärkeimpien tuottajien markkinaosuuksien pysyttämisestä vakiotasoilla, mutta siten, että niitä saatettiin joskus muuttaa", ja "toteuttivat — alkuvuodesta 1990 lähtien aina vain useammin — yhdenmukaistettuja toimenpiteitä toimitusten valvomiseksi yhteisön markkinoilla varmistaakseen edellä mainittujen yhdenmukaistettujen hinnankorotusten toteuttamisen".

182 Komission mukaan PWG:n kokouksiin osallistuneet ottivat viiteajanjaksona käyttöön nämä päätöksessä osastoon "määrien säätely" sisällytetyt salaisen yhteistyön

kaksi muotoa. Päätöksen 37 perustelukappaleen kolmannesta kohdasta nimittäin ilmenee, että PWG:n varsinainen tehtävä — sellaisena kuin Stora sen ilmaisi — "oli erityisesti 'keskustella markkinoista, markkinaosuuksista, hinnoista sekä hinnankorotuksista ja kapasiteeteista ja harjoittaa niiden osalta yhteistoimintaa'".

183 PWG:n osuudesta markkinaosuuksia koskeneeseen salaiseen yhteistyöhön päätöksessä (37 perustelukappaleen viides kohta) todetaan seuraavaa: "Hinnankorotuksia koskeneiden toimenpiteiden yhteydessä PWG:ssä keskusteltiin perusteellisesti kansallisten ryhmittymien ja yksittäisten tuottajakonsernien markkinaosuuksista Länsi-Euroopassa. Tämä johti tiettyihin osallistujien välisiin 'järjestelyihin', jotka koskivat niiden markkinaosuuksia ja joilla pyrittiin välttämään sellainen tilanne, että hintoja koskeneet yhdenmukaistetut aloitteet olisivat menettäneet merkityksensä ylitarjonnan vuoksi. Suuret tuottajakonsernit itse asiassa sopivat pysyttävänsä markkinaosuutensa tasolla, joka vastasi vuosittain ilmoitettuja myynti- ja tuotantolukuja, jotka Fides julkaisi lopullisina aina seuraavan vuoden maaliskuussa. Markkinaosuuksien kehitystä analysoitiin PWG:n joka kokouksessa Fidesin kuukausittaisten lukujen pohjalta, ja jos ilmeni huomattavia muutoksia, syylliseksi epäillyltä yritykseltä vaadittiin selitystä."

184 Päätöksen 52 perustelukappaleessa todetaan, että "PWG:ssä vuonna 1987 tehdyssä sopimuksessa määrättiin Länsi-Euroopan tärkeimpien tuottajien senhetkisten markkinaosuuksien 'jäädyttämisestä' sekä siitä, että uusia asiakkaita ei saanut yrittää hankkia eikä senhetkistä markkina-asemaa parantaa aggressiivisella hintapolitiikalla".

185 Päätöksen 56 perustelukappaleen ensimmäisessä kohdassa todetaan seuraavaa: "Tärkeimpien tuottajien perussopimusta markkinaosuuksiensa pysyttämisestä sovellettiin koko sen ajan, jota tämä päätös koskee." Päätöksen 57 perustelukappaleen mukaan "'[m]arkkinaosuuksien kehitystä' tarkasteltiin PWG:n joka kokouksessa väliaikaisten tilastojen pohjalta". Päätöksen 56 perustelukappaleen

viimeisessä kohdassa todetaan vielä seuraavaa: "Markkinaosuuksia koskeviin keskusteluihin osallistuneet yritykset olivat PWG:n jäsenet eli Cascades, Finnboard, KNP (vuoteen 1988), [Mayr-Melnhof], MoDo, Sarrió, Stora-konserniin kuuluvat kaksi tuottajaa CBC ja Feldmühle sekä Weig (vuodesta 1988)."

186 On katsottava komission näyttäneen toteen oikein, että PWG:n kokouksiin osallistuneiden välillä oli markkinaosuuksia koskevaa salaista yhteistyötä.

187 Komission analyysi perustuu pääasiallisesti Storan ilmoituksiin (väitetiedoksiannon liitteet 39 ja 43), ja väitetiedoksiannon liite 73 tukee sitä.

188 Väitetiedoksiannon liitteessä 39 Stora toteaa seuraavaa: "PWG on kokoontunut vuodesta 1986 lähtien edistääkseen markkinoiden säätelyä. — — Muun (lainmukaisen) toimintansa ohella sen tarkoituksena oli keskustella markkinoista, markkinaosuuksista, hinnoista sekä hinnankorotuksista, kysynnästä ja kapasiteeteista ja harjoittaa näiden osalta yhteistoimintaa. Sen tehtävänä oli pääasiallisesti arvioida, mikä tarkalleen on tarjonta- ja kysyntätilanne markkinoilla ja mitä toimenpiteitä on toteutettava markkinoiden säätelemiseksi, sekä esittää tämä arvio President Conferencelle."

189 Nimenomaan markkinaosuuksia koskeneen salaisen yhteistyön osalta Stora toteaa, että "Euroopan yhteisön, EFTA:n sekä niiden muiden maiden, joihin PG Paperboardin jäsenet toimittavat kartonkia, kansallisten ryhmittymien saavuttamia markkinaosuuksia tarkasteltiin PWG:ssä" ja että PWG "keskusteli mahdollisuudesta pysyttää markkinaosuudet edellisen vuoden tasolla" (väitetiedoksiannon liite 39, 19 kohta). Stora toteaa myös (sama asiakirja, 6 kohta), että "[t]änä samana aikana keskusteltiin myös tuottajien markkinaosuuksista Euroopassa siten, että ensimmäisenä viiteajanjaksona käytettiin vuoden 1987 tasoja".

190 Komission 23.12.1991 päivätyssä kirjeessä esittämiin kysymyksiin 14.2.1992 lähettämässään vastauksessa (väitetiedoksiannon liite 43) Stora täsmentää vielä seuraavaa: "PWG:n jäsenten sopimukset markkinaosuuksien tasosta koskivat koko Eurooppaa. Sopimukset perustuivat edellisen vuoden kokonaismääriin, jotka yleensä olivat lopullisina käytettävissä seuraavan vuoden maaliskuussa" (1.1 kohta).

191 Tätä toteamusta vahvistaa samassa asiakirjassa oleva seuraava maininta: "— — keskustelut johtivat siihen, että PWG:n jäsenet tekivät yleensä kunkin vuoden maaliskuussa sopimuksen, jolla pyrittiin pysyttämään niiden markkinaosuudet edellisen vuoden tasolla" (1.4 kohta). Stora toteaa, että "[s]opimusten noudattamisen varmistamiseksi ei ollut toteutettu mitään toimenpiteitä" ja että PWG:n kokouksiin osallistuneet "tiesivät, että jos ne ryhtyvät poikkeuksellisiin toimenpiteisiin markkinoilla, joille muut toimittavat kartonkia, muut saattaisivat kostaa tämän toisilla markkinoilla" (sama kohta).

192 Stora toteaa vielä, että Finnboard oli osallistunut markkinaosuuksia koskeneisiin keskusteluihin (1.2 kohta).

193 Väitetiedoksiannon liite 73 tukee Storan väitteitä markkinaosuuksia koskeneesta salaisesta yhteistyöstä (ks. edellä 152 ja 178 kohta).

194 Tämän asiakirjan, jota lainataan päätöksen 53—55 perustelukappaleessa, mukaan "toimitusjohtajaryhmän" (Präsidentenkreis) tiiviimpi yhteistyö, josta oli päätetty vuonna 1987, oli tehnyt joistakin "voittajia" ja toisista "häviäjiä". Muistion laatija luokittelee Mayr-Melnhofin häviäjiin useista syistä, erityisesti seuraavista:

"2) Sopimukseen päästiin ainoastaan 'rankaisemalla' meitä — meitä vaadittiin tekemään 'uhrauksia'.

3) Vuoden 1987 markkinaosuudet piti 'jäädyttää', aikaisemmat yhteydet säilyttää, eikä mitään uutta toimintaa tai laatua saanut edistää hinnoittelulla (tämän tulos nähdään tammikuussa 1989 — jos kaikki ovat rehellisiä)."

195 Näitä virkkeitä on tulkittava ottaen huomioon muistion laajempi asiayhteys.

196 Tältä osin on muistutettava (ks. edellä 155 kohta), että Mayr-Melnhof on tulkinnut viittausta "toimitusjohtajaryhmään" siten, että se tarkoittaa samalla yleisesti sekä PWG:tä että PC:tä, toisin sanoen siten, ettei se viittaa mihinkään yksittäiseen tilaisuuteen tai kokoukseen (väitetiedoksiannon liite 75, 2. a kohta).

197 Seuraavaksi muistion laatija toteaa, että tämä yhteistyö on johtanut "hintakuriin", joka on tehnyt joistakin "voittajia" ja toisista "häviäjiä".

198 Vuoden 1987 tasolle jäädytettäviä markkinaosuuksia koskevaa toteamusta on siis tarkasteltava ottaen huomioon asiayhteys eli tämä kuri, josta "toimitusjohtajaryhmä" päätti.

199 Lisäksi se, että vuosi 1987 mainitaan viitevuotena, on yhdenmukaista Storan toisen ilmoituksen kanssa (väitetiedoksiannon liite 39; ks. edellä 188 kohta).

200 Siitä, mikä oli PWG:n osuus toimitusten valvontaa koskeneessa salaisessa yhteistyössä, jolle tunnusomaista oli koneiden seisokkiaikojen tarkastelu, päätöksessä todetaan, että PWG:llä oli ratkaiseva osuus seisokkien toteuttamisessa, koska

vuodesta 1990 lähtien tuotantokapasiteetti kasvoi ja kysyntä väheni; päätöksessä todetaan seuraavaa: "— — vuoden 1990 alussa tärkeimmät tuottajat — — katsoivat hyödylliseksi sopia PWG:ssä siitä, että seisokit ovat tarpeen. Suuret tuottajat tajusivat, etteivät ne voineet kasvattaa kysyntää laskemalla hintoja ja että tuotannon jatkaminen täydellä kapasiteetilla vain johtaisi hintojen laskuun. Se, kuinka pitkät seisokit olivat tarpeen tarjonnan ja kysynnän tasapainon palauttamiseksi, voitiin teoriassa laskea kapasiteettiraporttien perusteella — — "(päätöksen 70 perustelukappale).

201 Päätöksessä todetaan lisäksi seuraavaa: "PWG ei kuitenkaan muodollisesti määrännyt kullekin tuottajalle seisokkiaikaa. Storan mukaan sellaisen koneiden seisokkiaikoja koskevan koordinoidun suunnitelman laatimisessa, joka olisi kattanut kaikki tuottajat, ilmeni käytännön vaikeuksia. Stora toteaa, että tämän vuoksi käytössä oli vain 'löyhä kannustusjärjestelmä'" (päätöksen 71 perustelukappale).

202 On katsottava, että komissio on riittävästi näyttänyt toteen PWG:n kokouksiin osallistuneiden välillä olleen tuotantoseisokkeja koskenutta salaista yhteistyötä.

203 Komission esittämät asiakirjat tukevat sen analyysiä.

204 Stora on toisessa ilmoituksessaan (väitetiedoksiannon liite 39, 24 kohta) todennut seuraavaa: "Sillä, että PWG päätti alkaa noudattaa hinta ennen määrää -politiikkaa, ja sillä, että yhdenmukaisten hintojen järjestelmä otettiin vähittäin käyttöön vuodesta 1988 alkaen, PWG:n jäsenet myönsivät, että seisokit olivat välttämättömiä näiden hintojen säilyttämiseksi kysynnän kasvun heikentyessä. Tuottajat eivät olisi ilman seisokkeja pystyneet säilyttämään sovittuja hintatasoja ylikapasiteetin kasvaessa."

205 Ilmoituksensa seuraavassa kohdassa Stora toteaa seuraavaa: "Kartonkiteollisuus pystyi vuosina 1988 ja 1989 toimimaan käytännöllisesti katsoen täydellä kapasiteetilla. Muut kuin tavanomaiset kunnossapito- ja lomaseisokit osoittautuivat välttämättömiksi vasta vuodesta 1990 alkaen. — — Tilausten vähentyessä oli lopulta turvauduttava seisokkeihin hinta ennen määrää -politiikan säilyttämiseksi. Kultakin tuottajalta (tuotannon ja kulutuksen tasapainon varmistamiseksi) edellytetty seisokkiaika voitiin laskea kapasiteettiraporttien perusteella. PWG ei muodollisesti määrännyt noudatettavia seisonta-aikoja, vaikka olemassa olikin löyhä kannustusjärjestelmä — — ."

206 Väitetiedoksiannon liitteen 73 osalta on todettava, että ne syyt, joiden perusteella kyseisen muistion laatija tuolloin piti Mayr-Melnhofia "häviäjänä", ovat tärkeitä todisteita PWG:n kokouksiin osallistuneiden välisestä seisokkeja koskeneesta salaisesta yhteistyöstä.

207 Muistion laatija nimittäin toteaa seuraavaa:

"4) Tällä kohtaa asianosaisten käsitykset siitä, mihin tavoitteeseen on pyrittävä, alkavat poiketa toisistaan.

— —

c) Koko myyntihenkilöstö ja Euroopan myyntiedustajat on vapautettu määräbudjeteistaan, ja on noudatettu ankaraa, lähestulkoon poikkeuksetonta hintapolitiikkaa (työntekijämme eivät ole aina ymmärtäneet muuttunutta asennettamme markkinoihin — aikaisemmin vaadittiin pelkästään määriä ja nyt ainoastaan hintakuria silläkin uhalla, että koneet joudutaan seisauttamaan)."

208 Mayr-Melnhof väittää (väitetiedoksiannon liite 75), että edellä lainattu kappale koskee ainoastaan yrityksen sisäistä tilannetta. Kun tätä otetta analysoidaan ottaen huomioon muistio yleisemmin, osoittautuu, että siinä on kyse "toimitusjohtajaryhmässä" päätetyn ankaran politiikan täytäntöönpanosta myyntihenkilöstön tasolla. Tämän asiakirjan on tulkittava osoittavan, että vuoden 1987 sopimukseen osallistuneet, toisin sanoen ainakin PWG:n kokouksiin osallistuneet, kiistattomasti ovat arvioineet sitä, mikä vaikutus heidän hyväksymällään politiikalla on siinä tapauksessa, että sitä noudatetaan ankarasti.

209 Renan 6.9.1990 päivätyt muistiinpanot (väitetiedoksiannon liite 118) vahvistavat erityisesti sen, että tuottajat ovat hinnankorotuksia valmisteltaessa keskustelleet seisokeista; näissä muistiinpanoissa mainitaan hinnankorotusten määrät useiden maiden osalta, tulevien korotusilmoitusten päivämäärät sekä useiden tuottajien tilauskantojen suuruus työpäivinä.

210 Asiakirjan laatija toteaa tiettyjen valmistajien ennakoivan seisokkeja, mikä on ilmaistu esimerkiksi seuraavalla tavalla:

"Kyro	36 days	1 week
Simpele	28 days	1 week September
Ta	27 days	
Ingerois	24 days	23/september stop
— —		
Kopparfors	5—15 days	
	5/9 will stop for five days."	

211 On korostettava, että kantaja osallistui siihen JMC:n kokoukseen, jota kyseiset muistiinpanot koskevat (päätöksen liitteenä oleva taulukko 4). Tältä osin on kiistatonta, että edellä mainitut nimet Kyro, Simpele, Takoa tarkoittava Ta ja Ingerois tarkoittavat paikkoja, joissa Finnboardin jäsenet eli Oy Kyro Ab, United Paper Mills Ltd, Metsä-Serla Oy ja Tampella Corporation valmistavat kartonkia.

212 Edellä olevan perusteella on katsottava, että komissio on oikeudellisesti riittävällä tavalla näyttänyt toteen, että PWG:n kokouksiin osallistuneiden välillä on ollut markkinaosuuksia koskenutta salaista yhteistyötä ja että näiden samojen yritysten välillä on ollut seisokkeja koskenutta salaista yhteistyötä. Koska kantajan on näytetty osallistuneen PWG:n kokouksiin ja koska tämä yritys on nimenomaisesti mainittu tärkeimmissä langettavissa todisteissa (Storan ilmoitukset), komissio on aiheellisesti katsonut kantajan olevan vastuussa osallistumisesta näihin kahteen salaisen yhteistyön muotoon.

213 Kantajan Storan ilmoituksia vastaan esittämä vastaväite, jolla pyritään kiistämään niiden todistusarvo, ei heikennä tätä toteamusta.

214 On nimittäin kiistatonta, että Storan ilmoitukset ovat peräisin sellaiselta yritykseltä, jonka on katsottu osallistuneen väitettyyn kilpailusääntöjen rikkomiseen, ja että ne sisältävät yksityiskohtaisen kuvauksen PG Paperboardin toimielimissä käytyjen keskustelujen luonteesta, PG Paperboardiin kuuluneiden yritysten tavoitteesta sekä kyseisten yritysten osallistumisesta sen eri toimielinten kokouksiin. Koska muut aineistoon sisältyvät asiakirjat tukevat tätä keskeistä todistetta, se tukee komission väitteitä asiassa merkityksellisellä tavalla.

215 Koska komissio on näyttänyt toteen nämä kaksi salaisen yhteistyön muotoa, ei ole tarpeen tarkastella muita asiakirjoja, joiden osalta kantaja on esittänyt vastaväitteitä.

216 Koska yhtäkään kanneperusteen osaa ei ole hyväksytty, kanneperuste on hylättävä kokonaisuudessaan.

Kanneperuste, jonka mukaan komissio on rikkonut perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa, koska se ei ole asianmukaisesti ottanut huomioon kilpailuolosuhteita ja markkinatilannetta

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

217 Tässä kanneperusteessa on kaksi osaa.

218 Kanneperusteen ensimmäisessä osassa kantaja väittää, ettei sillä markkinatilanteen vuoksi ollut intressiä osallistua kilpailun rajoittamiseen tähdänneeseen yhteistoimintaan.

219 Kantaja toteaa päätöksestä ilmenevän tältä osin, että GC- ja SBS-kartonki muodostivat selvästi valtaosan pohjoismaisten tuottajien viennistä ja että 80 prosenttia suomalaisten kartongintuottajien tuotannosta oli GC-kartonkia. EFTAn jäsenmaiden vienti kattoi noin puolet GC-kartongin kulutuksesta yhteisössä. Kantajan mukaan sillä oli intressiä yhteisön kartonkimarkkinoiden kehittymiseen vain siltä osin kuin kyse oli GC-kartongista.

220 Kantajan mukaan GD-kartongin tuottajia kohdanneet menekkivaikeudet eivät koskeneet käytännöllisesti katsoen lainkaan GC-kartongin tuottajia, koska tämän kartongin kysyntä kasvoi 1980-luvun jälkimmäisellä puoliskolla kolme kertaa nopeammin kuin GD-kartongin kysyntä ja pohjoismaiset GC-kartongin tuottajat onnistuivat jatkuvasti kasvattamaan markkinaosuuksiaan. Sitä vastoin GD-kartongin tuottajat joutuivat ankaraan kilpailuun. Tämän GC-kartongin tuottajille edullisen kilpailutilanteen vaikutuksia vahvisti kantajan mukaan yhtäältä näiden tuottajien tuotantoketjujen vertikaalinen integraatio, koska niiden kartonkitehtaat sijaitsivat metsien ja sellutehtaiden välittömässä läheisyydessä, ja toisaalta se, että suomalaisilla tuottajilla oli kaikkein nykyaikaisimmat tuotantolaitokset. Tässä

yhteydessä kantaja kiistää sen, että kartongintuottajien keskimääräinen käyttökate olisi päätöksen kattamana aikana ollut 20 prosenttia (päätöksen 16 perustelukappale).

221 Kantaja toteaa, ettei sillä markkinatilanteen ja senhetkisen kilpailutilanteen vuoksi ollut mitään intressiä osallistua kilpailun rajoittamiseen tähdänneeseen kartelliin. Koska komissio on jättänyt huomiotta nämä erityiset olosuhteet, sen arvio markkinatilanteesta on kantajan mukaan puutteellinen ja virheellinen.

222 Kanneperusteen toisessa osassa kantaja väittää, että päätös perustuu puutteelliseen analyysiin markkinatilanteesta, koska siinä ei ole mitään toteamusta siitä, että markkinoilla oli kyseisenä aikana tosiasiallista kilpailua. Kantajan mukaan komission olisi pitänyt ottaa ainakin sakkoja laskiessaan huomioon se, ettei mahdollisella yhteistoiminnalla missään tapauksessa ollut mitään vaikutusta tosiasialliseen kilpailuun.

223 Komissio toteaa kanneperusteen ensimmäisestä osasta, että koska kantajan on näytetty osallistuneen kartelliin, ei ole tarpeen tutkia, oliko sillä ollut intressiä osallistua siihen. Kantajalla on komission mukaan joka tapauksessa ollut selvä intressi pysyttää keinotekoisen korkeat hinnat. Komissio toteaa, että vaikka kantajan väitteet GC-kartongin tuottajien edullisesta kilpailutilanteesta pitäisivätkin paikkansa, korkeiden hintojen pysyttäminen on antanut kantajalle vieläkin suuremman edun kuin GD-kartongin tuottajille.

224 Komissio toteaa lisäksi, että keskimääräinen käyttökate todellakin oli 20 prosenttia (päätöksen 16 perustelukappale).

225 Kanneperusteen toisesta osasta komissio toteaa, että London Economicsin raportti (jäljempänä LE-raportti), johon kantaja on vedonnut, ei kumoa sen enempää kartellin olemassaoloa kuin sitäkään, että kartelli vaikutti vapaaseen kilpailuun.

226 Koska kartellilla oli selvästi kilpailunvastainen tarkoitus, komission mukaan ei ole tarpeen näyttää toteen, että sillä oli konkreettisia vaikutuksia markkinoihin (yhdistetyt asiat 56/64 ja 58/64, Consten ja Grundig v. komissio, tuomio 13.7.1966, Kok. 1966, s. 429 ja 496; Kok. Ep. I, s. 275 ja 287).

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

227 Kuten edellä on jo todettu, komissio on näyttänyt toteen, että kantaja on vuoden 1986 puolivälistä alkaen osallistunut salaiseen hintayhteistyöhön ja vuoden 1987 lopusta alkaen markkinaosuuksia koskeneeseen salaiseen yhteistyöhön sekä seisokkeja koskeneeseen salaiseen yhteistyöhön eli niihin kolmeen osatekijään, joista päätöksen 1 artiklassa todettu kilpailusääntöjen rikkominen muodostuu.

228 Lisäksi on todettava, että komissio on kantajan sitä kiistämättä katsonut, että edellä mainittujen salaisen yhteistyön muotojen tarkoituksena oli rajoittaa kilpailua yhteismarkkinoilla ja että ne olivat vaikuttaneet jäsenvaltioiden väliseen kauppaan (päätöksen 133—138 perustelukappale).

229 Näissä olosuhteissa kantajan väitteet yhtäältä siitä, ettei sillä ollut intressiä osallistua mihinkään kartelliin, ja toisaalta siitä, ettei yhteistoiminta vaikuttanut tosiasialliseen kilpailuun, ovat tehottomia. Vaikka kantajan argumentointinsa yhteydessä esittämät tosiasiaväitteet pitäisivätkin paikkansa, se ei voi asettaa kyseenalaiseksi

komission toteamusta, jonka mukaan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa on rikottu.

230 Kanneperustetta ei siis voida hyväksyä.

Päätöksen 2 artiklan kumoamista koskeva vaatimus

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

231 Kantaja väittää, että päätöksen 2 artiklassa oleva kieltomääräys on aivan epätarkka eikä sen perusteella voida todeta, minkätyyppisten tietojen vaihto on kiellettyä. Ei voida hyväksyä sitä, että päätöksen 2 artiklassa jätetään yrityksille vastuu kieltomääräyksen soveltamisalan määrittämisestä. Kantajan mukaan se, että 2 artikla ei ole tarkka, merkitsee, ettei päätöstä voida panna täytäntöön.

232 Kantaja toteaa, että sikäli kuin kieltomääräyksellä kielletään uusien tilausten ja tilauskantojen tilaa koskevien yhdistettyjen tietojen vaihto, määräys ei ole perusteltu. Tällaisten tietojen vaihto on täysin vaaratonta, eikä niiden vaihdon kieltäminen voi olla perusteltua pelkästään sen vuoksi, että vaihdettuja tietoja voidaan käyttää kilpailunvastaiseen tarkoitukseen.

233 Lopuksi kantaja toteaa, että CEPI-Cartonboard-niminen yhteenliittymä on tehnyt komissiolle ilmoituksen tällaisten yhdistettyjen tietojen vaihtoa koskevasta järjestelmästä. Koska päätöksen 2 artiklassa todellisuudessa kielletään tämä järjestelmä, komission olisi ennen päätöksen tekemistä pitänyt tarkastaa, täyttyvätkö perusta-

missopimuksen 85 artiklan 3 kohdan mukaisen poikkeusluvan edellytykset, ja sen olisi pitänyt perustella päätöstä tältä osin. Kantajan puolustautumisoikeuksia on sen mielestä loukattu, kun komissio ei ole ennen päätöksen tekemistä kuullut CEPI-Cartonboardia.

234 Komissio kiistää sen, että päätöksen 2 artiklassa oleva kielto olisi liian abstrakti tai epätarkka. Päätöksen päätösosa on luettava päätöksen perusteluosa huomioon ottaen, ja kun päätös luetaan tällä tavalla, sen adressaatit pystyvät toteamaan, mikä on kiellon tarkka ulottuvuus (yhdistetyt asiat 40/73—48/73, 50/73, 54/73, 55/73, 56/73, 111/73, 113/73 ja 114/73, Suiker Unie ym. v. komissio, tuomio 16.12.1975, Kok. 1975, s. 1663, 122—124 kohta). Komission mukaan päätöksen perusteluosassa on tässä tapauksessa yksityiskohtainen selvitys niistä tosiseikoista, joihin kielto perustuu.

235 Komission mukaan päätöksen 2 artiklan ensimmäisessä ja neljännessä kohdassa olevilla kielloilla pyritään lopettamaan päätöksen perusteluosassa kuvailtu kilpailusääntöjen rikkominen ja kieltämään sen uudelleen aloittaminen. Päätöksen 2 artiklan toisessa ja kolmannessa kohdassa on komission mukaan vain kuvaus siitä, miten tietojen vaihto lainmukaisesti voidaan järjestää, millä on pyritty auttamaan tuottajia tulevan toimintansa järjestämisessä. Tämä ilmenee siitä, että nämä kohdat ovat muodoltaan myöntölauseita.

236 Uusien tilausten ja tilauskantojen tilaa koskevien yhdistettyjen tietojen vaihtoa koskevasta kiellosta komissio toteaa, että kielto on kartonkimarkkinoilla perusteltu alan huomattavan keskittymisen ja tuotteiden homogeenisuuden vuoksi. Komissio viittaa päätöksen 68—70 perustelukappaleeseen ja väittää, että tällaisten tietojen säännöllinen vaihto johtaa markkinatilanteen sellaiseen läpinäkyvyyteen, että koko alan tasolla on mahdollista yhtäältä suunnitella hintojen laskun estävät seisokit ja toisaalta arvioida hintojen korottamismahdollisuuksia. Lisäksi komissio toteaa, että kartongintuottajat olivat jo käyttäneet vaihdettuja tietoja helpottamaan yhteistä myyntipolitiikkaa.

237 Komissio on mielestään tästä syystä aiheellisesti katsonut, että näiden tietojen vaihto merkitsi kyseisillä markkinoilla perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa kiellettyä kilpailun rajoittamista.

238 Lopuksi komissio toteaa, että päätöksen 2 artikla ei koske CEPI-Cartonboardin ilmoittamaa tietojenvaihtojärjestelmää.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

239 Päätöksen 2 artiklassa määrätään seuraavaa:

"Edellä 1 artiklassa mainittujen yritysten on välittömästi lopetettava edellä mainitut kilpailusääntöjen rikkomiset, elleivät ne ole sitä jo tehneet. Niiden on kartonkialan toiminnassaan vastedes oltava tekemättä sopimuksia ja noudattamatta yhdenmukaistettuja menettelytapoja, joilla voi olla sama tai samanlainen tarkoitus tai vaikutus, mukaan luettuna kaikki sellainen kaupallisten tietojen vaihto

a) jonka avulla siihen osallistuvat voivat suoraan tai epäsuorasti saada tietoja muiden tuottajien tuotannosta, myynnistä, tilauskannoista, koneiden käyttöasteista, myyntihinnoista, kustannuksista tai markkinointisuunnitelmista,

b) jonka avulla edistetään, helpotetaan tai rohkaistaan alan yhteistä reagointia hintojen osalta tai tuotannon valvontaa, vaikkei mitään yrityskohtaisia tietoja ilmaistaisikaan,

tai

c) joka mahdollistaa sen, että asianomaiset yritykset voivat seurata minkä tahansa hintaa tai markkinaosuuksien jakoa yhteisössä koskevan nimenomaisen tai hiljaisen sopimuksen täytäntöönpanoa tai noudattamista.

Kaikkia sellaisia yleisten tietojen vaihtoa koskevia järjestelmiä, joihin ne ovat liittyneet, kuten Fides-järjestelmää tai sen seuraajaa, on hallinnoitava siten, että sen ulkopuolelle on jätettävä paitsi sellaiset tiedot, joista voidaan saada selville yksittäisten tuottajien toiminta, myös kaikki uusien tilausten ja tilauskantojen tilaa sekä tuotantokapasiteetin suunniteltua käyttöastetta koskevat tiedot (näissä tapauksissa silloinkin, kun tiedot yhdistetään) tai kunkin koneen tuotantokapasiteettia koskevat tiedot.

Tämäntyyppisissä tietojenvaihtojärjestelmissä saa kerätä ja levittää ainoastaan sellaisia tuotantoa ja myyntiä koskevia yhdistettyjä tilastotietoja, joita ei voida käyttää edistämään tai helpottamaan yhteistä toimintaa alalla.

Yritysten on pidättäydyttävä myös kaikesta sellaisesta tietojen vaihdosta, jolla on merkitystä kilpailulle ja jota ei ole erikseen sallittu, sekä kaikista kokouksista tai muusta yhteydenpidosta vaihdettujen tietojen merkityksen tai sen tutkimiseksi, miten ala tai yksittäinen tuottaja mahdollisesti tai todennäköisesti reagoi näihin tietoihin.

Tarvittavien muutosten tekemiseksi mahdollisesti olemassa oleviin tietojenvaihtojärjestelmiin annetaan kolmen kuukauden määräaika, joka alkaa tämän päätöksen tiedoksiantamisesta."

240 Kuten päätöksen 165 perustelukappaleesta ilmenee, päätöksen 2 artiklasta on päätetty asetuksen N:o 17 3 artiklan 1 kohdan nojalla. Tämän säännöksen nojalla komissio voi todettuaan, että esimerkiksi perustamissopimuksen 85 artiklaa rikotaan, päätöksellään määrätä yritykset, joita asia koskee, lopettamaan tällaisen rikkomisen.

241 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan sovellettaessa asetuksen N:o 17 3 artiklan 1 kohtaa yritystä voidaan kieltää jatkamasta tiettyjä lainvastaisiksi todettuja toimintoja, menettelytapoja tai tilanteita (yhdistetyt asiat 6/73 ja 7/73, Istituto Chemioterapico Italiano ja Commercial Solvents v. komissio, tuomio 6.3.1974, Kok. 1974, s. 223, 45 kohta; Kok. EP. II, s. 229 ja yhdistetyt asiat C-241/91 P ja C-242/91 P, RTE ja ITP v. komissio, tuomio 6.4.1995, Kok. 1995, s. I-743, 90 kohta) mutta myös kieltää alkamasta toimia samalla tavalla myöhemmin (asia T-83/91, Tetra Pak v. komissio, tuomio 6.10.1994, Kok. 1994, s. II-755, 220 kohta).

242 Koska asetuksen N:o 17 3 artiklan 1 kohtaa on sovellettava suhteessa todettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen, komissiolla on toimivalta määrätä niiden velvoitteiden laajuudesta, joita asianomaisille yrityksille asetetaan, jotta rikkominen saataisiin loppumaan. Yrityksille asetetut velvoitteet eivät kuitenkaan saa ylittää sitä, mikä on asianmukaista ja tarpeellista tavoitellun päämäärän saavuttamiseksi eli asiassa rikottujen sääntöjen mukaisen laillisen oikeustilan palauttamiseksi (em. yhdistetyt asiat RTE ja ITP v. komissio, tuomion 93 kohta; vastaavasti asia T-7/93, Langnese-Iglo v. komissio, tuomio 8.6.1995, Kok. 1995, s. II-1533, 209 kohta ja asia T-9/93, Schöller v. komissio, tuomio 8.6.1995, Kok. 1995, s. II-1611, 163 kohta).

243 Kantajan väitteestä, jonka mukaan komissio on tehnyt oikeudellisen virheen päättäessään päätöksen 2 artiklasta ratkaisematta sitä, onko CEPI-Cartonboard-nimisen yhteenliittymän ilmoittama tietojenvaihtojärjestelmä yhteensoveltuva 85 artiklan kanssa, on todettava, että tämän yhteenliittymän 6.12.1993 tekemä ilmoitus koski uutta tietojenvaihtojärjestelmää, joka on eri kuin se, jota komissio tarkasteli päätöksessä. Kun komissio päätti päätöksen 2 artiklasta, se ei siis voinut

arvioida uuden järjestelmän lainmukaisuutta tämän päätöksen yhteydessä. Komissiolla oli siis oikeus käsitellä pelkästään vanhaa tietojenvaihtojärjestelmää ja ratkaista kantansa siihen siten, että se sisällytti päätökseen 2 artiklan.

244 Jotta seuraavaksi voitaisiin selvittää, onko päätöksen 2 artiklassa olevan määräyksen soveltamisala liian laaja — kuten kantaja väittää —, on seuraavaksi tutkittava tässä artiklassa yrityksille asetettujen eri kieltojen ulottuvuutta.

245 Päätöksen 2 artiklan ensimmäisen kohdan toisessa virkkeessä asetetulla kiellolla, jonka mukaan yritysten on vastedes oltava tekemättä sopimuksia ja noudattamatta yhdenmukaistettuja menettelytapoja, joilla voi olla sama tai samanlainen tarkoitus tai vaikutus kuin päätöksen 1 artiklassa todetuilla rikkomisilla, pyritään ainoastaan siihen, että yrityksiä estetään jatkamasta lainvastaiseksi todettua toimintaa. Kun komissio on päättänyt tällaisesta kiellosta, se ei näin ollen ole ylittänyt asetuksen N:o 17 3 artiklassa sille myönnettyä toimivaltaa.

246 Päätöksen 2 artiklan ensimmäisen kohdan a, b ja c alakohdassa on tarkemmat määräykset kiellosta, joka koskee kaupallisten tietojen tulevaisuudessa tapahtuvaa vaihtamista.

247 Päätöksen 2 artiklan ensimmäisen kohdan a alakohdassa olevan määräyksen antaminen, jolla kielletään sellaisten kaupallisten tietojen tulevaisuudessa tapahtuva vaihtaminen, joiden avulla tietojen vaihtoon osallistuvat voivat suoraan tai epäsuorasti saada yrityskohtaisia tietoja kilpailijoistaan, edellyttäisi, että komissio olisi päätöksessään todennut tällaisten tietojen vaihtamisen olevan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan perusteella lainvastaista.

248 Tältä osin on todettava, ettei päätöksen 1 artiklassa todeta, että yrityskohtaisten kaupallisten tietojen vaihtaminen sellaisenaan on perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomista.

249 Päätöksessä todetaan yleisemmin, että yritykset ovat rikkoneet tätä perustamissopimuksen artiklaa osallistumalla sopimukseen ja yhdenmukaistettuun menettelytapaan, joiden mukaisesti yritykset "edellä mainittuja toimenpiteitä tukeakseen vaihtoivat kaupallisia tietoja toimituksista, hinnoista, tuotantoseisokeista, tilauskannoista ja koneiden käyttöasteista".

250 Koska päätöksen päätösosa kuitenkin on ymmärrettävä sen perustelujen valossa (ks. em. yhdistetyt asiat Suiker Unie ym. v. komissio, tuomion 122 kohta), on huomattava, että päätöksen 134 perustelukappaleen toisessa kohdassa todetaan seuraavaa:

"Se, että tuottajat PG Paperboardin kokouksissa (erityisesti JMC:n kokouksissa) vaihtoivat yleensä luottamuksellisina ja arkaluontoisina pidettyjä yrityskohtaisia kaupallisia tietoja tilauskannoista, koneiden seisokeista ja tuotantovauhdista, oli selvästi kilpailusääntöjen vastaista, koska sen tarkoituksena oli tehdä tilanne mahdollisimman suotuisaksi hinnankorotusten toteuttamiselle. — —"

251 Koska komissio on päätöksessä asianmukaisesti todennut, että yrityskohtaisten kaupallisten tietojen vaihtaminen on sellaisenaan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomista, se, että tällaisten tietojen tulevaisuudessa tapahtuva vaihtaminen kielletään, täyttää asetuksen N:o 17 3 artiklan 1 kohdan soveltamisen edellytykset.

252 Kieltoja, jotka koskevat päätöksen 2 artiklan ensimmäisen kohdan b ja c alakohdassa tarkoitettua kaupallisten tietojen vaihtoa, on tutkittava ottaen huomioon

tämän artiklan toinen, kolmas ja neljäs kohta, jotka tukevat näiden alakohtien sisältöä. Sitä, onko komissio pitänyt kyseisiä tietojen vaihtoja lainvastaisina, ja jos on, missä määrin, on nimittäin arvioitava juuri tässä asiayhteydessä, koska yrityksille asetettujen velvoitteiden laajuus on rajoitettava siihen, mikä on välttämätöntä, jotta niiden toiminta olisi jälleen lainmukaista perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan suhteen.

253 Päätöstä on tulkittava siten, että komissio on pitänyt Fides-järjestelmää perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisena, koska se tuki todettua kartellia (päätöksen 134 perustelukappaleen kolmas kohta). Tämän tulkinnan oikeellisuuden vahvistaa päätöksen 1 artiklan sanamuoto, josta ilmenee, että yritykset vaihtoivat kaupallisia tietoja sellaisia "toimenpiteitä tukeakseen", joiden on katsottu olevan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisia.

254 Päätöksen 2 artiklan ensimmäisen kohdan b ja c alakohdassa olevien, tulevaa aikaa koskevien kieltojen ulottuvuutta on arvioitava nimenomaan ottaen huomioon tämä komission tulkinta Fides-järjestelmän yhteensoveltuvuudesta perustamissopimuksen 85 artiklan kanssa.

255 Tältä osin kyseiset kiellot eivät koske ainoastaan yrityskohtaisten kaupallisten tietojen vaihtoa vaan myös tiettyjä yhdistettyjä tilastotietoja (päätöksen 2 artiklan ensimmäisen kohdan b alakohta ja toinen kohta). Toisaalta päätöksen 2 artiklan ensimmäisen kohdan b ja c alakohdassa kielletään eräiden tilastotietojen vaihto sen estämiseksi, että ne voisivat tukea mahdollista kilpailunvastaista toimintaa.

256 Siltä osin kuin tällaisella kiellolla pyritään estämään sellaisten puhtaasti tilastollisten tietojen vaihto, jotka eivät ole yrityskohtaisia tai yksilöitävissä, jottei niitä voitaisi käyttää kilpailunvastaisiin tarkoituksiin, kielto ylittää sen, mikä on välttämätöntä todetun toiminnan palauttamiseksi lainmukaiseksi. Yhtäältä on todettava, ettei päätöksestä ilmene komission katsoneen, että tilastotietojen vaihto sellaise-

naan merkitsisi perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomista. Toisaalta pelkästään se, että tilastotietojen vaihtoa koskevaa järjestelmää voidaan käyttää kilpailunvastaisiin tarkoituksiin, ei tee siitä perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaista, koska sen kilpailunvastaiset vaikutukset on tällaisessa tapauksessa todettava konkreettisesti.

257 Päätöksen 2 artiklan ensimmäinen, toinen, kolmas ja neljäs kohta on näin ollen kumottava, lukuun ottamatta seuraavia kappaleita:

"Edellä 1 artiklassa mainittujen yritysten on välittömästi lopetettava edellä mainitut kilpailusääntöjen rikkomiset, elleivät ne ole sitä jo tehneet. Niiden on kartonkialan toiminnassaan vastedes oltava tekemättä sopimuksia ja noudattamatta yhdenmukaistettuja menettelytapoja, joilla voi olla sama tai samanlainen tarkoitus tai vaikutus, mukaan luettuna kaikki sellainen kaupallisten tietojen vaihto

a) jonka avulla siihen osallistuvat voivat suoraan tai epäsuorasti saada tietoja muiden tuottajien tuotannosta, myynnistä, tilauskannoista, koneiden käyttöasteista, myyntihinnoista, kustannuksista tai markkinointisuunnitelmista.

Kaikkia sellaisia yleisten tietojen vaihtoa koskevia järjestelmiä, joihin ne ovat liittyneet, kuten Fides-järjestelmää tai sen seuraajaa, on hallinnoitava siten, että sen ulkopuolelle on jätettävä tiedot, joista voidaan saada selville yksittäisten tuottajien toiminta."

Sakon poistamista tai sen alentamista koskeva vaatimus

Kanneperuste, jonka mukaan sakko on laskettu sellaisen liikevaihdon perusteella, joka ei ole relevantti

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

258 Tässä kanneperusteessa on kaksi osaa.

259 Kanneperusteen ensimmäisessä osassa kantaja väittää, että sakko on virheellisesti laskettu kantajan neljän kartonkia tuottavan jäsenen eli Kyron, Metsä-Serlan, Tampellan ja United Paper Millsin liikevaihdon perusteella. Kantajan liikevaihto vuodelta 1990 nimittäin on huomattavasti pienempi kuin näiden neljän yhtiön liikevaihto. Asetuksen N:o 17 15 artiklan mukainen kantajan liikevaihto on muodostunut myyntipalkkioista, jotka se laskutti jäseniltään niistä määristä, jotka se oli myynyt.

260 Kantaja korostaa, ettei tavaran omistusoikeus siirry sille sen myydessä kartonkia jäsentensä lukuun, vaan omistusoikeus siirtyy suoraan jäseneltä asiakkaalle. Kantaja ei myöskään ole lopullisten asiakkaiden suhteen velkoja, koska saatavat luetaan suoraan jäsenten varoiksi. Kantajan mukaan asiakkaat haluavat aina, että määrätty tehdas toimittaa tavaran. Kantaja neuvotteli asiakkaiden kanssa aikaisempien sopimusten pohjalta, ja se saattoi toimia vain näissä aikaisemmissa sopimuksissa sovittujen myyntiehtojen rajoissa. Jos uusia asiakkaita ilmaantui, myyntihenkilöstön piti kääntyä Finnboardin paikallisen myyntijohtajan puoleen, joka puolestaan ilmoitti tästä asiakkaan haluamalle kartonkitehtaalle myyntiehtojen vahvistamista varten. Kun kyseinen kartonkitehdas hyväksyi asiakkaan tilauksen, kantaja lähetti asiakkaalle laskun kartonkitehtaan puolesta.

261 Kantaja toimi myös välittäjänä kuljetusta ja rahoitusta koskevissa neuvotteluissa.

262 Kantaja väittää, että päätöksen mukaan Finnboardia ja sen jäseniä ei ole pidettävä yhtenä ainoana yrityksenä perustamissopimuksen 85 artiklassa tarkoitetussa mielessä. Tämä lähestymistapa osoittaa kantajan mielestä oikeaksi sen, että liikevaihto, jota on käytettävä sakkoa laskettaessa, on pelkästään se liikevaihto, joka on muodostunut kantajan saamista myyntipalkkioista.

263 Kanneperusteen toisessa osassa, joka on esitetty 19.7.1995 päivätyssä, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle osoitetussa kirjeessä, kantaja toteaa, että komissio on vastineensa mukaan laskenut sakon virheellisesti määritetyn liikevaihdon perusteella. Kantajan mukaan komissio on nimittäin laskenut sakon sen perusteella, että kantaja olisi vuonna 1990 myynyt 250 000 tonnia kartonkia, vaikka tosiasiallinen myynti on ollut vain 219 364 tonnia. Tämä virhe johtuu siitä, että komissio on virheellisesti ottanut huomioon Metsä-Serlan tapettituotannon. Kantaja esittää oman laskelmansa vuoden 1990 liikevaihdosta ja väittää, että komission käyttämä liikevaihto on 17 prosenttia liian suuri.

264 Komissio toteaa kanneperusteen ensimmäisestä osasta, että kantajaa ei voida rinnastaa itsenäiseen myyntiedustajaan. Kantajaa on pidettävä jäsentensä myynti- ja jakeluorganisaationa, sillä kantaja hoitaa näiden yhtiöiden kaiken myynnin omien myyntiyhtiöidensä ja tytäryhtiöiden välityksellä. Osto- ja toimitussopimukset tehtiin suoraan kantajan ja sen asiakkaiden välillä ja toimitukset laskutettiin kantajan nimissä. Komission mukaan kantajalla oli myös tietyssä määrin toimivaltaa neuvotella asiakkaiden kanssa erityisistä myyntiehdoista. Myyntiä vastaavat määrät kirjattiin kantajan taseessa käyttöpääomaan saamisina.

265 Komissio väittää, että asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan tavoitetta ei voida saavuttaa, jos tuottajat voivat yhteisen myyntiorganisaation perustamalla

rajoittaa vastuunsa 10 prosenttiin myyntiorganisaation liiketoiminta-kuluista.

266 Kanneperusteen toisesta osasta komissio toteaa 6.10.1995 päivätyssä kirjeessään, ettei sitä ole otettava huomioon, koska kantaja on 19.7.1995 päivätyssä kirjeessään luopunut oikeudestaan jättää vastauskirjelmä.

267 Komissio kuitenkin vastaa kyseisiin väitteisiin ja myöntää tehneensä virheen todetessaan vastineessa, että sakko oli laskettu sen perusteella, että myyntimäärä olisi ollut 250 000 tonnia vuonna 1990. Komissio on nimittäin kantajan ilmoittamia myyntilukuja lähtökohtana pitäen laskenut liikevaihdon 221 000 tonnin suuruisen myynnin perusteella. Ero kantajan laskemaan liikevaihtoon nähden johtuu komission mukaan siitä, että se on pitänyt kantajan käyttämää hintaa tonnia kohti liian alhaisena. Komission mukaan kantajan käyttämä keskimääräinen myyntihinta oli 833 ecua tonnilta, vaikka kantajan brittiläisen tytäryhtiön tiloista löydetystä luottamuksellisesta pöytäkirjasta ilmenee, että jo nekin hinnat, joita vuonna 1990 ehdotettiin tärkeille asiakkaille, olivat keskimäärin sellaisia, että ne ylittivät huomattavasti 1 000 ecua tonnilta. Komission esittämistä selvityspyynnöistä huolimatta kantaja ei ole missään vaiheessa selvittänyt niitä tekijöitä, joiden perusteella sen jäsenten liikevaihdot oli laskettu.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

268 Kanneperusteen ensimmäisestä osasta on todettava, että tutkittaessa kanneperusteita, joita kantaja on esittänyt päätöksen kumoamista koskevan vaatimuksensa tueksi, ilmenee, että komissio on näyttänyt toteen kantajan osallistuneen PG Paperboardin toimielinten kokouksiin ja näissä kokouksissa tapahtuneeseen kilpailunvastaiseen yhteistoimintaan. Kantaja ei ole kiistänyt sitä, että jos tällainen näyttö esitetään, sen voidaan katsoa olevan vastuussa päätöksen 1 artiklassa

todetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta ja sille voidaan tästä syystä määrätä sakko asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan perusteella.

269 Asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa säädetään seuraavaa:

"Komissio voi päätöksellään määrätä yrityksille tai yritysten yhteenliittymille sakon, joka on vähintään 1 000 laskentayksikköä ja enintään 1 000 000 laskentayksikköä taikka tätä suurempi mutta enintään 10 prosenttia kunkin rikkomukseen osallisen yrityksen edellisen tilikauden liikevaihdosta, jos ne tahallaan tai tuottamuksesta:

a) rikkovat perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa — — ".

270 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa käytetty yleisluonteinen ilmaus "rikkomus" koskee erotuksetta sopimuksia, yritysten välisiä yhdenmukaistettuja menettelytapoja sekä yritysten yhteenliittymien päätöksiä, ja sen käyttö osoittaa, että tässä säännöksessä säädetyt enimmäismäärät soveltuvat samalla tavalla sopimuksiin ja yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin sekä yritysten yhteenliittymien päätöksiin. Tämän seurauksena 10 prosentin suuruinen liikevaihdosta laskettava enimmäismäärä on laskettava kunkin kyseisen sopimuksen tai yhdenmukaistetun menettelytavan osapuolena olevan yrityksen liikevaihdosta tai yhteenliittymään kuuluvien yritysten yhteenlasketusta liikevaihdosta, ainakin silloin, kun yhteenliittymä omien sääntöjensä mukaan pystyy tekemään jäseniään sitovia päätöksiä. Tällaisen päättelyn oikeellisuutta tukee se, että yritysten yhteenliittymän mahdollisesti käyttämä vaikutusvalta markkinoilla ei riipu sen omasta "liikevaihdosta", joka ei osoita sen kokoa eikä taloudellista valtaa, vaan sen jäsenten liikevaihdosta, joka on osoitus yhteenliittymän koosta ja taloudellisesta vallasta (yhdistetyt asiat T-39/92 ja T-40/92, CB ja Europay v. komissio, tuomio 23.2.1994, Kok. 1994, s. II-49, 136 ja 137 kohta ja asia T-29/92, SPO ym. v. komissio, tuomio 21.2.1995, Kok. 1995, s. II-289, 385 kohta).

271 Vaikka kantajaa on tässä tapauksessa pidetty "yrityksenä" (päätöksen 173 perustelukappaleen ensimmäinen kohta), sen sakkoa ei ole määrätty sen vuosikertomuksissa ja julkaistuissa tilinpäätöksissä mainitun liikevaihdon perusteella, joka perustuu niiden myyntipalkkioiden määrään, jotka kantaja on saanut jäsentensä lukuun myymästään kartongista. Sakkoa laskettaessa käytettiin nimittäin liikevaihtoa, joka vastasi kokonaislaskutusta niistä myynneistä, joita kantaja oli suorittanut jäsentensä lukuun (ks. päätöksen 173 perustelukappaleen kolmas kohta ja 174 perustelukappaleen ensimmäinen kohta).

272 Arvioitaessa sitä, oliko komissiolla oikeus käyttää tällä tavalla määritettyä liikevaihtoa, on otettava huomioon kantajan toimintatapaa sekä kantajan ja sen jäsenten välisiä oikeudellisia ja tosiasiallisia suhteita koskevat keskeiset tiedot, sellaisina kuin ne ilmenevät asiakirja-aineistosta ja erityisesti kantajan vastauksesta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjallisiin kysymyksiin.

273 Kantaja on 1.1.1987 voimaan tulleiden sääntöjensä mukaan yhdistys, joka markkinoi tiettyjen jäsentensä tuottaman kartongin sekä muiden jäsentensä tuottamia paperialan tuotteita.

274 Sääntöjen 10 ja 11 §:n mukaan kukin jäsenistä nimeää yhden edustajan yhdistyksen hallitukseen, joka muun muassa päättää yhdistyksen toiminnan suuntaviivoista, vahvistaa talousarvion, rahoitussuunnitelman ja kustannusten jakoperiaatteet jäsenten kesken sekä valitsee toimitusjohtajan.

275 Sääntöjen 20 §:ssä määrätään seuraavaa:

"Sitoumuksista, jotka annetaan yhdistyksen puolesta, vastaavat velkojille jäsenet kukin omasta ja toistensa puolesta kuten omasta velastaan.

Vastuu velasta ja sitoumuksista jakautuu suhteessa jäsenten kuluvan ja kahden edellisen kalenterivuoden nettolaskutukseen."

276 Kartonkituotteiden myynnin osalta on todettava, että kantajan vastauksesta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjallisiin kysymyksiin ilmenee, että aikana, jolloin asian tosiseikat tapahtuivat, kantajan jäsenet olivat valtuuttaneet kantajan huolehtimaan kaikesta niiden kartonginmyynnistä, mistä ainoita poikkeuksia olivat kunkin jäsenen konsernin sisäiset myynnit ja vähäiset myynnit tilapäisille asiakkaille Suomessa (ks. myös sääntöjen 14 §). Lisäksi kantaja vahvisti ja ilmoitti kartonkia tuottaville jäsenilleen samanlaiset listahinnat.

277 Kantaja selittää myös, että yksittäisissä myynneissä asiakkaat tekivät tilauksensa sille ilmoittaen yleensä samalla heille mieluisimman tehtaan; tällaiset mieltymykset selittyivät muun muassa sillä, että kantajan jäsenten tuotteiden välillä oli laatueroja. Mikäli asiakas ei ilmoittanut mitään mieltymyksiä, tilaukset jaettiin kantajan jäsenten kesken sääntöjen 15 §:n mukaisesti, jossa määrätään seuraavaa:

"Saapuvat tilaukset jaetaan oikeudenmukaisesti ja tasapuolisesti jäsenten valmistettaviksi ottaen huomioon kunkin jäsenen tuotantokyky sekä hallituksen vahvistamat jakoperiaatteet."

278 Kantajalla oli valtuudet neuvotella myyntiehdoista ja myös hinnasta potentiaalisten asiakkaiden kanssa, ja kantajan jäsenet olivat vahvistaneet yleiset suuntaviivat asiakaskohtaisia neuvotteluja varten. Tilaus oli kuitenkin aina alistettava kyseiselle jäsenelle, joka joko hyväksyi tai hylkäsi sen.

279 Sitä, miten yksittäiset myynnit tapahtuivat ja miten niitä käsiteltiin kirjanpidollisesti, on kuvailtu kantajan tilintarkastajan antamassa, 4.6.1997 päivätyssä lausunnossa seuraavasti:

"Finnboard toimii päämiestensä myyntiedustajana laskuttaen ostajia 'omissa nimissään päämiehen lukuun'.

1. Päämiehen asemassa oleva tehdas vahvistaa aina tilauksen.

2. Kun tavara lähetetään tehtaalta, tehdas lähettää Finnboardille alustavan laskun ('Mill invoice'). Lasku kirjataan päämiestiliin saatavaksi ja Finnboardin ostokirjanpitoon velaksi tehtaalle.

3. Finnboard maksaa tehtaan laskun (josta on vähennetty arvioidut kuljetus-, varastointi-, toimitus- ja rahoituskulut) ennakkona sovitussa määräajassa (10 päivää 1990/1991). Tällä tavalla Finnboard rahoittaa ulkomaan varastot ja tehtaan saatavat asiakkailta tulematta kuitenkaan lähetetyn tavaran omistajaksi.

4. Kun tavara toimitetaan asiakkaalle, Finnboard lähettää asiakkaalle laskun tehtaan puolesta. Lasku kirjataan myynniksi päämiestiliin ja saatavaksi Finnboardin myyntikirjanpidossa.

5. Asiakkaiden maksut kirjataan päämiestileille, ja mahdolliset erotukset arvioitujen ja toteutuneiden hintojen ja kulujen välillä (vrt. kohta 3) selvitetään päämiestilien kautta."

280 Ensinnäkin näyttää siis siltä, että vaikka kantajalla oli velvollisuus ilmoittaa kustakin yksittäisestä tilauksesta kyseiselle jäsenelle lopullista hyväksymistä varten, kantajan jäsentensä lukuun tekemät myyntisopimukset sitoivat näitä, koska yhtiöiden oli kantajan sääntöjen 20 §:n mukaan vastattava kantajan sitoumuksista.

281 Toiseksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa, että kantajan saamat myyntipalkkiot, jotka on ilmoitettu liikevaihtona sen vuosikertomuksissa, kattavat vain kulut, jotka liittyvät kantajan jäsentensä lukuun hoitamiin myynteihin, kuten kuljetus- ja rahoituskulut. Tästä seuraa, ettei kantajalla ollut mitään omaa taloudellista intressiä osallistua salaiseen hintayhteistyöhön, koska PG Paperboardin toimielimissä kokoontuneiden yritysten ilmoittamat ja toteuttamat hinnankorotukset eivät ole voineet tuottaa kantajalle mitään hyötyä. Kantajan osallistuminen tähän salaiseen yhteistyöhön oli sitä vastoin sen kartonkia tuottavien jäsenten välittömässä taloudellisessa intressissä.

282 Kantajan kirjanpidollinen liikevaihto ei näin ollen ilmaise sen enempää kantajan kokoa kuin sen taloudellista valtaa markkinoilla. Asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa säädetyn, yli miljoonan ecun suuruisen sakon ylärajaa ei siis voida laskea käyttäen perustana tätä liikevaihtoa. Tällaisessa tilanteessa komissio on aiheellisesti voinut laskea tämän ylärajan käyttäen perustana kokonaismäärää, joka asiakkailta on laskutettu siitä kartonginmyynnistä, jonka kantaja hoiti omissa nimissään

mutta jäsentensä lukuun. Tämän myynnin arvo osoittaa kantajan todellista kokoa ja taloudellista valtaa (ks. vastaavasti em. yhdistetyt asiat CB ja Europay v. komissio, tuomion 136 ja 137 kohta).

283 Pelkästään se seikka, että komissio on muodollisesti pitänyt kantajaa yrityksenä eikä yritysten yhteenliittymänä, ei tämän tapauksen erityisissä olosuhteissa kumoa tätä päättelyä.

284 Kanneperusteen ensimmäinen osa on siis hylättävä.

285 Kanneperusteen toisesta osasta on todettava ainoastaan, että komissio on 6.10.1995 päivätyssä kirjeessään selittänyt, että tämä sen vastineessa ollut tieto oli virheellinen. Komissio on nimittäin perustanut laskelmansa siihen, että kantaja oli vuonna 1990 myynyt 221 000 tonnia kartonkia, mikä vastaa sitä määrää, jonka kantaja itse ilmoitti 27.9.1991 päivätyssä kirjeessään. Komission 28.3.1994 päivätty ja kantajalle osoitettu kirje vahvistaa tämän selityksen paikkansapitävyyden; tässä kirjeessä on selvitys siitä, miten sakon suuruutta määrättäessä käytetty liikevaihto on laskettu. Tällä tavalla laskettu liikevaihto on mainittu yrityskohtaisten sakkojen suuruuden määräämistä koskevassa taulukossa, jonka komissio on esittänyt vastauksena ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjalliseen kysymykseen.

286 Kanneperusteen toista osaa ei näin ollen voida hyväksyä.

287 Edellä esitetty huomioon ottaen koko kanneperuste on hylättävä.

Sakon suuruuden määräämistä koskevat muodolliset ja aineelliset kanneperusteet

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

288 Kantaja korostaa, että päätöksessä on luettelo perusteista, joita komissio on käyttänyt sakkoja laskiessaan (päätöksen 168 ja 169 perustelukappale). Kantajan mukaan päätöksessä olisi pitänyt ilmaista myös se, miten näitä kriteereitä konkreettisesti sovellettiin.

289 Kantajan mukaan komission olisi pitänyt ilmoittaa erityisesti kunkin yrityksen liikevaihto sekä se prosenttiosuus liikevaihdosta, jota käytettiin sakkoja laskettaessa. Koska päätöksessä ei ollut tällaisia tietoja, yhteisöjen tuomioistuimet eivät voi valvoa määrättyjen sakkojen laillisuutta, ja on mahdotonta valvoa, onko jollekin tietylle yritykselle määrätty sakko oikeassa suhteessa sakkoihin, joita on määrätty niille muille yrityksille, joille päätös on osoitettu.

290 Koska näitä tietoja ei ole mainittu, on kantajan mukaan katsottava, ettei näitä perusteita todellisuudessa ole sovellettu.

291 Vaikka perusteita olisikin tosiasiallisesti sovellettu, ne ovat kantajan mukaan lainvastaisia. Useat näistä perusteista on nimittäin otettu huomioon jo siten, että sakot on laskettu kunkin yrityksen liikevaihdon perusteella. Tämä pätee perusteisiin, jotka koskevat aluetta, jolla kilpailusääntöjä on rikottu, kunkin yrityksen suhteellista merkitystä alalla ja kyseisen teollisuudenalan kokonaisliikevaihtoa. Kantajan mukaan näitä perusteita ei voida toistamiseen ottaa huomioon sakkojen korottamiseksi.

292 Kantajan mukaan komissio ei myöskään olisi saanut käyttää perusteena sitä, että yritykset olivat toteuttaneet toimenpiteitä kartellin salaamiseksi. Koska hintojen ja markkinaosuuksien vahvistamista koskevat sopimukset ovat klassisia perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisalaan kuuluvia sopimuksia, on tavallista, etteivät yritykset paljasta osallistumistaan niihin.

293 Kantaja toteaa, että toisin kuin mitä komissio väittää, minkään perusteella ei voida katsoa, että kartelli olisi ollut onnistunut. Kantajan mukaan LE-raportti päinvastoin osoittaa, ettei mahdollisella kartellilla ollut mitään vaikutusta hintoihin. Kantaja toteaa lisäksi, että komissio on perustanut käsityksensä virheellisesti toteamukseen, jonka mukaan yritysten keskimääräinen käyttökate oli kartellin aikana 20 prosenttia (päätöksen 16 perustelukappale).

294 Kantajan mukaan komission olisi pitänyt ottaa huomioon se, ettei kartelli koskenut eräitä yhteisön alueita, joilta huomattava osa kantajan liikevaihdosta kertyi, eli Espanjaa, Portugalia, Kreikkaa, Irlantia ja Tanskaa.

295 Lopuksi kantaja toteaa, että Storalle sakosta myönnetty epätavallinen alennus herättää epäilyjä siitä, onko sakkojen yleinen taso perusteltu. Väitetty kartelli ei kantajan mukaan ollut erityisen vakava, joten sakkojen yleisen tason olisi pitänyt olla selvästi alle 5 prosenttia kunkin yrityksen liikevaihdosta.

296 Komissio katsoo, että päätöksen 168 ja 169 perustelukappaleessa olevat perusteet ovat relevantteja ja riittäviä sakkojen suuruuden määräämisessä. Näitä perusteita on arvioitava ottaen huomioon päätöksen perustelut, joissa on yksityiskohtainen selvitys kantajalle määrätyn sakon suuruuden vahvistamisessa huomioon otetuista yrityskohtaisista seikoista.

297 Komissiolla on sakkojen varoittavan vaikutuksen vahvistamiseksi oikeus milloin tahansa korottaa sakkojen tasoa (ks. em. asia ICI v. komissio, tuomion 385 kohta). Sellaiset kilpailusääntöjen rikkomiset, joita tässä tapauksessa on todettu, on nimenomaisesti mainittu perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa, joten niitä on pidettävä selvinä ja vakavina rikkomisina. Päätöksen adressaattien toimenpiteet kilpailusääntöjen rikkomisen peittämiseksi ovat komission mukaan vielä lisänneet kilpailusääntöjen rikkomisen selvyyttä ja vakavuutta.

298 Lopuksi komissio toteaa, että se ottanut oikein huomioon sen, että kartelli oli pääasiallisesti onnistunut. Komission mukaan LE-raportissa todetaan, että ilmoitettujen hinnankorotusten ja asiakkaisiin todella kohdistettujen hinnankorotusten välillä oli vuosina 1988 ja 1989 vahva lineaarinen yhteys. Myös raportin laatija on myöntänyt tällaisen yhteyden olemassaolon komissiossa pidetyssä kuulemistilaisuudessa (komissiossa pidetyn kuulemistilaisuuden pöytäkirja, s. 21 ja 28).

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

299 Kantajan väitteet on sen kirjelmissä esitetty siten, että ne sisältyvät siihen yhteen kanneperusteeseen, jonka mukaan sakkojen suuruuden määräämisessä käytetyt perusteet eivät olleet relevantteja. Väitteisiin sisältyy kuitenkin useita erillisiä kanneperusteita, joita on kutakin käsiteltävä vuorollaan.

Sakkojen määrän perusteleminen

300 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan yksittäispäätöstä koskevan perusteluvelvollisuuden tavoitteena on mahdollistaa se, että yhteisöjen tuomioistuimet voivat valvoa päätöksen laillisuutta, ja antaa sille, jota asia koskee, riittävät tiedot sen arvioimiseksi, onko päätös asianmukainen vai onko siinä mahdollisesti sellainen virhe, jonka perusteella sen pätevyys voidaan riitauttaa, kuitenkin niin, että tämän velvollisuuden laajuus riippuu kyseisen päätöksen luonteesta ja siitä asiayhteydestä,

missä se on tehty (ks. mm. em. asia Van Megen Sports v. komissio, tuomion 51 kohta).

301 Kun on — kuten tässä tapauksessa — kyse päätöksestä, jolla useille yrityksille määrätään sakkoja yhteisön kilpailusääntöjen rikkomisesta, perusteluvelvollisuuden laajuus on määrättävä ottaen huomioon se, että rikkomisten vakavuus on määritettävä useiden seikkojen perusteella, joihin kuuluvat erityisesti asian erityisolosuhteet, asiayhteys ja sakkojen varoittava vaikutus, mutta niistä perusteista, jotka on välttämättä otettava huomioon, ei kuitenkaan ole vahvistettu sitovaa tai tyhjentävää luetteloa (asia C-137/95 P, SPO ym. v. komissio, määräys 25.3.1996, Kok. 1996, s. I-1611, 54 kohta).

302 Komissiolla on kunkin sakon määrää vahvistaessaan lisäksi harkintavaltaa, eikä voida katsoa, että se olisi tätä tehdessään velvollinen soveltamaan tarkkaa matemaattista kaavaa (ks. vastaavasti asia T-150/89, Martinelli v. komissio, tuomio 6.4.1995, Kok. 1995, s. II-1165, 59 kohta).

303 Sakkojen yleisen tason määräämisessä huomioon otetut perusteet on ilmoitettu päätöksen 168 perustelukappaleessa ja yksittäisten sakkojen suuruuden määräämisessä huomioon otetut perusteet 169 perustelukappaleessa. Yksittäisten sakkojen osalta komissio on lisäksi päätöksen 170 perustelukappaleessa selvittänyt, että PWG:n kokouksiin osallistuneiden yritysten on pääsääntöisesti katsottu olleen kartellin "johtajia" ja muiden yritysten kartellin "rivijäseniä". Komissio on päätöksen 171 ja 172 perustelukappaleessa todennut, että Renalle ja Storalle määrättäviä sakkoja on alennettava huomattavasti sen huomioon ottamiseksi, että ne ovat olleet aktiivisesti yhteistyössä komission kanssa, ja että kahdeksan muun yrityksen, muun muassa kantajan, sakoista voidaan tehdä suhteessa pienempi alennus, koska ne eivät ole väitetiedoksiantoon antamissaan vastauksissa kiistäneet niitä tärkeimpiä tosiasiaväitteitä, joihin komission niitä vastaan esittämät väitteet perustuivat.

304 Komissio on sekä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle jättämissään kirjelmissä että tämän esittämään kirjalliseen kysymykseen antamassaan vastauksessa selittänyt, että sakot on laskettu sen liikevaihdon perusteella, jonka kukin niistä yrityksistä, joille päätös on osoitettu, on vuonna 1990 saanut yhteisön kartonkimarkkinoilta. Yrityksille on siten määrätty sakkoja, joiden perustaso on 9 tai 7,5 prosenttia tästä yrityskohtaisesta liikevaihdosta sen mukaan, onko yritys ollut kartellin "johtaja" vai muu. Komissio on lisäksi ottanut huomioon eräiden yritysten mahdollisen yhteistyöhalukkuuden komissiossa käydyssä menettelyssä. Kahden yrityksen sakkoa on tästä syystä alennettu kahdella kolmasosalla, kun taas eräiden muiden yritysten sakkoa on alennettu yhdellä kolmasosalla.

305 Komission toimittamasta taulukosta, joka sisältää yksittäisten sakkojen määrän vahvistamista koskevia tietoja, ilmenee, että vaikka sakkojen suuruutta ei ole määrätty soveltamalla pelkästään edellä mainittuja lukuja tiukan matemaattisesti, luvut on kuitenkin otettu järjestelmällisesti huomioon sakkoja laskettaessa.

306 Päätöksessä ei kuitenkaan täsmennetä, että sakot on laskettu kunkin yrityksen yhteisön kartonkimarkkinoilta vuonna 1990 saaman liikevaihdon perusteella. Perusprosentteja 9 ja 7,5, joista suurempaa käytettiin laskettaessa "johtaja"-yrityksille määrättäviä sakkoja ja pienempää laskettaessa "rivijäseninä" olleille yrityksille määrättäviä sakkoja, ei myöskään mainita päätöksessä. Siinä ei mainita myöskään Renalle ja Storalle sekä kahdeksalle muulle yritykselle myönnettyjen alennusten prosenttimääriä.

307 Tässä asiassa on ensinnäkin katsottava, että kun päätöksen 169—172 perustelukappaletta tulkitaan ottaen huomioon päätöksessä oleva yksityiskohtainen selvitys niistä tosiasiaväitteistä, joita päätöksen kutakin adressaattia kohtaan on esitetty, on katsottava, että näissä perustelukappaleissa on riittävä ja asiassa merkityksellinen selvitys kunkin yrityksen osalta kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden ja keston määrittämisessä huomioon otetuista arviointiperusteista (ks. vastaavasti asia T-2/89, Petrofina v. komissio, tuomio 24.10.1991, Kok. 1991, s. II-1087, 264 kohta).

Lisäksi 168 perustelukappale, jota on tarkasteltava 167 perustelukappaleeseen sisältyvien sakkojen yleisten perustelujen valossa, sisältää riittävät tiedot niistä arviointiperusteista, jotka on otettu huomioon sakkojen yleistä tasoa määrättäessä.

308 Toiseksi on todettava, että jos silloin kun kunkin sakon suuruus määrätään ottamalla järjestelmällisesti huomioon tietyt tarkat tiedot, kuten tässä asiassa, päätöksessä mainittaisiin kaikki nämä tekijät, yritykset voisivat paremmin arvioida, onko komissio tehnyt virheitä yksittäisten sakkojen määrää vahvistaessaan ja onko kunkin yksittäisen sakon määrä perusteltu suhteessa sovellettuihin yleisiin perusteisiin. Se, että päätöksessä olisi tässä tapauksessa mainittu kyseiset tekijät eli perusteena käytetty liikevaihto, viitevuosi, käytetyt perusprosentit ja sakkojen alennusprosentit, ei olisi merkinnyt niiden yritysten, joille päätös on osoitettu, tarkan liikevaihdon sellaista implisiittistä ilmaisemista, joka olisi voinut olla perustamissopimuksen 214 artiklan rikkomista. Kuten komissio on itse korostanut, kunkin yksittäisen sakon määrä ei ollut seurausta kyseisten tekijöiden tiukan matemaattisesta soveltamisesta.

309 Komissio on sitä paitsi suullisessa käsittelyssä myöntänyt, ettei mikään olisi estänyt sitä ilmoittamasta päätöksessä niitä tekijöitä, jotka otettiin huomioon järjestelmällisesti ja jotka ilmaistiin päätöksen tekopäivänä pidetyssä lehdistötilaisuudessa. Tältä osin on muistutettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan päätöksen perustelujen on oltava itse päätöksessä ja että komission myöhemmät selitykset voidaan ottaa huomioon vain poikkeuksellisissa olosuhteissa (ks. asia T-61/89, Dansk Pelsdyravlerforening v. komissio, tuomio 2.7.1992, Kok. 1992, s. II-1931, 131 kohta ja vastaavasti asia T-30/89, Hilti v. komissio, tuomio 12.12.1991, Kok. 1991, s. II-1439, 136 kohta).

310 Näistä toteamuksista huolimatta on todettava, että päätöksen 167—172 perustelukappaleessa sakkojen määrän vahvistamisen osalta esitetyt perustelut ovat vähintäänkin yhtä yksityiskohtaisia kuin komission aikaisemmissa, samanlaisia kilpailu-

sääntöjen rikkomisia koskevissa päätöksissä. Vaikka perustelujen virheellisyys on viran puolesta huomioon otettava seikka, yhteisöjen tuomioistuimet eivät päätöksen antamishetkeen mennessä olleet arvostelleet sitä käytäntöä, jota komissio noudatti määräämiensä sakkojen perustelemisessa. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on ensimmäisen kerran vasta edellä mainitussa asiassa Tréfilunion vastaan komissio 6.4.1995 antamassaan tuomiossa (142 kohta) sekä asiassa T-147/89, Société métallurgique de Normandie vastaan komissio (Kok. 1995, s. II-1057, julkaistu lyhennelmänä) ja asiassa T-151/89, Société des treillis et panneaux soudés vastaan komissio (Kok. 1995, s. II-1191, julkaistu lyhennelmänä) samana päivänä antamissaan tuomioissa korostanut olevan toivottavaa, että yritykset saisivat yksityiskohtaisesti tietää niille määrättyjen sakkojen laskentatavan, ilman että niiden olisi tämän vuoksi nostettava kanne komission päätöksestä.

311 Tästä seuraa, että kun komissio toteaa päätöksessä, että yhteisön kilpailusääntöjä on rikottu, ja määrää rikkomiseen osallistuneille yrityksille sakkoja siten, että se ottaa sakkojen määrää vahvistaessaan järjestelmällisesti huomioon tietyt perusseikat, sen on mainittava nämä seikat itse päätöksessä, jotta ne, joille päätös on osoitettu, voivat tarkastaa, onko sakkojen taso perusteltu, ja arvioida mahdollisen syrjinnän olemassaoloa.

312 Edellä 310 kohdassa mainituissa erityisissä olosuhteissa ja ottaen huomioon se, että komissio on oikeudenkäyntimenettelyssä osoittautunut halukkaaksi esittämään kaikki sakkojen laskentatapaa koskevat asiaan vaikuttavat tiedot, sitä, ettei sakkojen laskentatapaa ole päätöksessä perusteltu erikseen, ei voida tässä asiassa pitää sellaisena perusteluvelvollisuuden rikkomisena, jonka vuoksi olisi perusteltua poistaa sakot kokonaan tai osittain.

Kilpailusääntöjen rikkomisen vaikutukset

313 Päätöksen 168 perustelukappaleen seitsemännen luetelmakohdan mukaan komissio on määrännyt sakkojen yleisen tason ottaen muun muassa huomion sen, että kartelli on "pääasiallisesti onnistunut saavuttamaan tavoitteensa". On kiistatonta, että

tällä viitataan niihin vaikutuksiin, joita päätöksen 1 artiklassa todetulla rikkomisella on ollut markkinoihin.

314 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että rikkomisen vaikutuksia koskevan komission arvioinnin lainmukaisuuden valvomiseksi riittää, kun tarkastellaan salaisen hintayhteistyön vaikutuksia koskevaa komission arviointia. Salaisen hintayhteistyön vaikutusten — eli ainoiden vaikutusten, jotka kantaja on kiistänyt, — tarkastelun perusteella voidaan nimittäin yleisesti arvioida kartellin onnistumista, sillä seisokkeja koskeneella salaisella yhteistyöllä ja markkinaosuuksia koskeneella salaisella yhteistyöllä pyrittiin varmistamaan yhdenmukaistettujen hinta-aloitteiden onnistuminen.

315 Komissio on arvioinut salaisen hintayhteistyön yleisiä vaikutuksia. Vaikka kantajan esittämät yrityskohtaiset tiedot osoittaisivatkin — kuten kantaja väittää —, että salaisen hintayhteistyön vaikutukset ovat kantajan osalta olleet vähäisempiä kuin tämän yhteistyön vaikutukset Euroopan kartonkimarkkinoilla kokonaisuutena tarkastellen, tällaiset yrityskohtaiset tiedot eivät sellaisenaan riitä heikentämään komission arvioinnin luotettavuutta. Kantajan väite, jonka mukaan komissio olisi päätöksen 16 perustelukappaleessa tukeutunut virheelliseen määritelmään yhteisön kartongintuottajien keskimääräisestä käyttökatteesta, on myös vailla merkitystä. Minkään perusteella ei nimittäin voida katsoa, että komissio olisi ottanut tällä tavalla määritellyn käyttökatteen huomioon arvioidessaan salaisen hintayhteistyön vaikutuksia markkinoihin tai että käyttökate olisi pitänyt ottaa huomioon näitä vaikutuksia arvioitaessa.

316 Kuten komissio on suullisessa käsittelyssä vahvistanut, päätöksessä on tehty ero kolmen erityyppisen vaikutuksen välille. Komissio on lisäksi perustanut käsityksensä siihen, että tuottajat itse ovat yleisesti ottaen katsoneet hinta-aloitteiden onnistuneen.

317 Ensimmäinen vaikutusten tyyppi, jonka komissio on ottanut huomioon ja jota kantaja ei ole kiistänyt, on muodostunut siitä, että sovitut hinnankorotukset on tosiasiallisesti ilmoitettu asiakkaille. Uusia hintoja on siten käytetty perustana

käytäessä asiakaskohtaisia neuvotteluja myyntihinnoista (ks. mm. päätöksen 100 perustelukappale ja 101 perustelukappaleen viides ja kuudes kohta).

318 Toinen vaikutusten tyyppi on muodostunut siitä, että myyntihintojen kehitys seurasi ilmoitettujen hintojen kehitystä. Tältä osin komissio väittää, että "tuottajat eivät tyytyneet ilmoittamaan sovituista hinnankorotuksista, vaan ne ryhtyivät muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta myös konkreettisiin toimenpiteisiin varmistaakseen, että korotukset todella toteutettiin asiakaskunnassa" (päätöksen 101 perustelukappaleen ensimmäinen kohta). Komissio myöntää, että asiakkaat joskus saivat myönnytyksiä korotusten voimaantulopäivän osalta tai asiakaskohtaisia hyvityksiä tai alennuksia, erityisesti suurista tilauksista, ja että "toteutunut keskimääräinen nettokorotus oli alennusten, hyvitysten ja muiden myönnytysten vähentämisen jälkeen aina pienempi kuin ilmoitetun korotuksen kokonaismäärä" (päätöksen 102 perustelukappaleen viimeinen kohta). Komissio viittaa kaavioihin, jotka sisältyvät taloudelliseen tutkimukseen eli LE-raporttiin, jonka useat niistä yrityksistä, joita päätös koskee, teettivät komissiossa käytyä menettelyä varten, ja toteaa niiden perusteella, että ilmoitettujen hintojen kehityksen ja kansallisina valuuttoina ilmaistujen tai ecuiksi muunnettujen myyntihintojen kehityksen välillä oli "vahva lineaarinen yhteys" päätöksessä tarkoitettuna aikana. Komissio päättelee siitä seuraavaa: "Toteutuneet nettomääräiset hinnankorotukset seurasivat ilmoitettuja korotuksia läheisesti, vaikkakin tietyllä viiveellä. Raportin laatija itsekin on kuulemistilaisuudessa todennut, että tämä piti paikkansa vuosina 1988 ja 1989" (päätöksen 115 perustelukappaleen toinen kohta).

319 On myönnettävä, että komissio on tätä toista vaikutusten tyyppiä arvioidessaan voinut aiheellisesti pitää ilmoitettujen hintojen kehityksen ja myyntihintojen kehityksen välistä lineaarista suhdetta näyttönä siitä, että hinta-aloitteilla oli tuottajien tavoitteen mukainen vaikutus myyntihintoihin. On itse asiassa kiistatonta, että se käytäntö, että hinnoista neuvotellaan asiakaskohtaisesti, merkitsee relevanteilla markkinoilla sitä, etteivät myyntihinnat yleensä täsmälleen vastaa ilmoitettuja hintoja. Ei siis voida olettaa, että myyntihintojen korotukset täsmälleen vastaavat ilmoitettujen hintojen korotuksia.

320 Komissio on ilmoitettujen hintojen ja myyntihintojen korotusten vastaavuussuhteen osalta aiheellisesti viitannut LE-raporttiin, koska se on kartongin hintojen kehitystä päätöksessä tarkoitettuna aikana käsittelevä analyysi, joka perustuu useiden tuottajien, muun muassa kantajan itsensä, antamiin tietoihin.

321 Tämä raportti vahvistaa kuitenkin vain osittain, että ajallisesti oli olemassa "vahva lineaarinen yhteys". Ajanjaksoa 1987—1991 tarkasteltaessa voidaan nimittäin erottaa kolme eri kautta. LE-raportin laatija on komission pitämässä kuulemistilaisuudessa tiivistänyt päätelmänsä tältä osin seuraavasti: "Ilmoitettujen hintojen ja markkinahintojen nousun välillä ei tarkastellun ajanjakson alkupuolella eli vuodesta 1987 vuoteen 1988 ollut voimakasta vastaavuutta edes viiveellä. Tällainen vastaavuussuhde on sen sijaan ollut kaudella 1988/1989, minkä jälkeen vastaavuus on heikentynyt ja esiintynyt kautena 1990/1991 oudosti *[oddly]*" (kuulemistilaisuuden pöytäkirjan s. 28). Raportin laatija on lisäksi todennut, että nämä eri ajanjaksojen väliset vaihtelut liittyivät läheisesti kysynnän vaihteluun (ks. erityisesti kuulemistilaisuuden pöytäkirjan s. 20).

322 LE-raportin laatijan suullisesti esittämät päätelmät vastaavat hänen raportissa esittämäänsä analyysiä ja erityisesti ilmoitettujen hintojen ja myyntihintojen kehitystä vertailevia kaavioita (LE-raportti, kaaviot 10 ja 11, s. 29). On siis todettava, että komissio on näyttänyt ainoastaan osittain toteen sen "vahvan lineaarisen yhteyden", johon se on vedonnut.

323 Komissio on suullisessa käsittelyssä todennut ottaneensa huomioon myös salaisen hintayhteistyön kolmannen vaikutusten tyypin, joka muodostuu siitä, että myyntihintojen taso ylitti tason, jolla ne olisivat olleet ilman salaista yhteistyötä. Komissio on korostanut, että PWG oli suunnitellut hinnankorotusten päivämäärät ja järjestyksen, jossa korotuksista ilmoitettiin, ja komissio on tältä osin katsonut päätöksessään, että "ei voida ajatella, ettei yhdenmukaistetuilla ilmoituksilla näissä olosuhteissa olisi ollut mitään vaikutusta todelliseen hintatasoon" (päätöksen 136 perustelukappaleen kolmas kohta). LE-raportissa (3 osasto) on esitetty malli, jonka avulla voidaan nähdä, mikä on tietystä objektiivisesta markkinatilanteesta johtuva hintataso. Raportissa todetaan, että kautena 1975—1991 vallinneiden

objektiivisten taloudellisten tekijöiden perusteella määräytynyt hintataso olisi vähäisiä eroja lukuun ottamatta kehittynyt täsmälleen samalla tavalla kuin noudatettujen myyntihintojen taso, ja näin on ollut myös päätöksessä tarkoitettuna aikana.

324 Raportissa olevan analyysin perusteella ei näistä päätelmistä huolimatta voida todeta, että yhdenmukaistetut hinta-aloitteet eivät olisi mahdollistaneet sitä, että tuottajat saavuttivat myyntihinnoissa tason, joka ylitti sen hintatason, johon olisi päästy vapaan kilpailun vallitessa. Kuten komissio on suullisessa käsittelyssä tähdentänyt, on mahdollista, että salainen yhteistyö on vaikuttanut tuossa analyysissä huomioon otettuihin tekijöihin. Komissio toteaa siis aiheellisesti, että salainen yhteistoiminta on voinut esimerkiksi vähentää yritysten ponnekkuutta kustannusten pienentämisessä. Komissio ei ole kuitenkaan väittänyt, että LE-raportissa olevassa analyysissä olisi jokin suoranainen virhe, eikä se ole myöskään esittänyt omaa taloudellista analyysiään siitä, miten myyntihinnat mahdollisesti olisivat kehittyneet ilman yhteistoimintaa. Komission väitettä, jonka mukaan myyntihintojen taso olisi ollut alempi, jos tuottajien välillä ei olisi ollut salaista yhteistyötä, ei näin ollen voida hyväksyä.

325 Tästä seuraa, että salaisen hintayhteistyön vaikutusten kolmannen tyypin olemassaoloa ei ole näytetty toteen.

326 Tuottajien subjektiivinen arvio, jota komissio on käyttänyt perustana katsoessaan, että kartelli oli pääasiallisesti onnistunut saavuttamaan tavoitteensa, ei millään tavalla muuta edellä olevia toteamuksia. Komissio on tältä osin viitannut suullisessa käsittelyssä antamaansa asiakirjaluetteloon. Vaikka komissio olisikin voinut perustaa arvionsa hinta-aloitteiden mahdollisesta onnistumisesta asiakirjoihin, joissa tuodaan esille joidenkin tuottajien subjektiivisia käsityksiä, on kuitenkin todettava, että useat yritykset, muun muassa kantaja, ovat suullisessa käsittelyssä aiheellisesti vedonneet useisiin muihin asiakirja-aineistossa oleviin asiakirjoihin, joissa selvitetään niitä ongelmia, joita tuottajilla oli sovittujen hinnankorotusten toteuttamisessa. Komission viittaus tuottajien omiin ilmoituksiin ei näin ollen ole riittävä

peruste päätellä, että kartelli olisi pääasiallisesti onnistunut saavuttamaan tavoitteensa.

327 Edellä oleva huomioon ottaen on todettava, että komission esiin tuomat kilpailusääntöjen rikkomisen vaikutukset on näytetty toteen vain osittain. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella on sakkojen osalta täysi harkintavalta, ja tämän harkintavallan nojalla se arvioi nyt tehdyn päätelmän merkitystä, kun se arvioi tässä tapauksessa käytettyä sakkojen yleistä tasoa (ks. jäljempänä 342 kohta).

Sakkojen suuruutta määrättäessä huomioon otettujen eräiden perusteiden väitetty lainvastaisuus

328 Ensinnäkin on hylättävä kantajan väitteet, joiden mukaan se, että sakkojen suuruus on määrätty kunkin yrityksen liikevaihdon perusteella, merkitsisi, ettei komissiolla olisi ollut oikeutta ottaa huomioon aluetta, jolla kilpailusääntöjä oli rikottu (päätöksen 168 perustelukappaleen toinen luetelmakohta), kyseisen teollisuudenalan kokonaisliikevaihtoa (168 perustelukappaleen kolmas luetelmakohta) eikä kunkin yrityksen suhteellista merkitystä alalla (169 perustelukappaleen ensimmäisen kohdan kolmas luetelmakohta).

329 Nämä perusteet ovat relevantteja kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta arvioitaessa ja näin ollen myös määrättäessä sakkojen suuruutta asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan mukaisesti. Vaikka sakkojen suuruus on tietenkin määrätty kunkin yrityksen liikevaihdon perusteella, kyseisten perusteiden huomioon ottaminen on mahdollistanut sen, että komissio on voinut määrittää, mikä osuus liikevaihdosta oli otettava huomioon kunkin yrityksen osalta ja mitä prosenttiosuutta tästä liikevaihdosta oli käytettävä yksittäisten sakkojen suuruutta määritettäessä.

330 Toiseksi siltä osin kuin kyse on kantajan väitteestä, jonka mukaan komission olisi pitänyt ottaa huomioon se, että kartelli ei koskenut eräitä jäsenvaltioita, joista huomattava osa kantajan liikevaihdosta kertyi (Espanja, Portugali, Kreikka, Irlanti ja Tanska), on todettava, että päätöksen 1 artiklasta ilmenee, että samanaikaiset ja yhdenmukaiset hinnankorotukset oli suunniteltu ja toteutettu kaikkialla Euroopan yhteisössä. Kantaja ei myöskään esitä mitään sellaista väitettä, jonka perusteella voitaisiin todeta, millä perusteella se — ilmeisesti — kiistää tämän toteamuksen. Näissä olosuhteissa kantajan väite on hylättävä.

331 Kolmanneksi ja viimeiseksi on hylättävä kantajan väitteet, joiden mukaan komissio ei olisi saanut ottaa huomioon kilpailusääntöjen rikkomisen salaamiseksi toteutettuja toimenpiteitä.

332 Tältä osin on muistutettava, että päätöksen 167 perustelukappaleen kolmannen kohdan sanamuodon mukaan "[e]räs rikkomisen vakavimmista piirteistä on se, että yritykset ovat sitä peitelläkseen menneet jopa niin pitkälle, että ne suunnittelivat etukäteen sen, minä päivänä ja missä järjestyksessä tärkeimmät tuottajat ilmoittavat uusista hinnankorotuksista". Päätöksessä todetaan lisäksi, että "tuottajat olisivat tämän huolellisesti suunnitellun hämäyksen johdosta voineet väittää, että yhdenmukaisten, säännöllisten ja koko alan laajuisten hinnankorotusten sarja johtui 'käyttäytymisestä oligopolitilanteessa'" (päätöksen 73 perustelukappaleen kolmas kohta). Päätöksen 168 perustelukappaleen kuudennen luetelmakohdan mukaan komissio on määrittänyt sakkojen yleisen tason ottaen huomioon sen, että "salaisen yhteistyön todellisen luonteen ja ulottuvuuden peittämiseksi toteutettiin huolellisesti suunniteltuja toimia (PWG:n ja JMC:n kokouksia koskevia virallisia pöytäkirjoja ja asiakirjoja ei ole; osallistujia kehotettiin olemaan tekemättä muistiinpanoja; hinnankorotuksista ilmoittavien kirjeiden ajoitus ja järjestys suunniteltiin siten, että korotusten voitiin väittää olevan vain 'toisten seurailua', jne.)".

333 Kantaja ei kiistä sitä, että yritykset todellakin suunnittelivat hinnankorotusten ilmoituskirjeiden lähettämisajankohdat ja -järjestyksen yrittääkseen peitellä hintoja koskenutta yhteistoimintaa.

334 Sitä, ettei PWG:n ja JMC:n kokouksista ole virallisia pöytäkirjoja eikä käytännöllisesti katsoen lainkaan sisäisiä muistioita, on näiden kokousten lukumäärä, jakautuminen pitkälle aikavälille ja niissä käytyjen keskustelujen luonne huomioon ottaen pidettävä riittävänä näyttönä siitä, että komission väite, jonka mukaan osallistujia kehotettiin olemaan tekemättä muistiinpanoja, pitää paikkansa.

335 Edellä olevasta ilmenee, että näiden toimielinten kokouksiin osallistuneet yritykset eivät pelkästään tienneet toimintansa lainvastaisuudesta, vaan ne myös ryhtyivät toimenpiteisiin salaisen yhteistyön peittämiseksi. Komissio on näin ollen aiheellisesti pitänyt näitä toimenpiteitä raskauttavina asianhaaroina kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta arvioidessaan.

Sakkojen yleinen taso

336 Asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan mukaan komissio voi päätöksellään määrätä yrityksille, jotka tahallaan tai tuottamuksesta ovat rikkoneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa, sakon, joka on vähintään 1 000 ecua ja enintään 1 000 000 ecua taikka tätä suurempi mutta enintään 10 prosenttia kunkin rikkomukseen osallistuneen yrityksen edellisen tilikauden liikevaihdosta. Sakon suuruutta määrättäessä otetaan huomioon sekä rikkomisen vakavuus että sen kesto. Kuten yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ilmenee, rikkomisen vakavuutta harkittaessa on otettava huomioon useita seikkoja, muun muassa asian erityiset olosuhteet, asiayhteys ja sakkojen varoittava vaikutus, mutta niistä perusteista, jotka on välttämättä otettava huomioon, ei ole vahvistettu sitovaa tai tyhjentävää luetteloa (em. asia SPO ym. v. komissio, määräyksen 54 kohta).

337 Komissio on tässä asiassa määrännyt sakkojen yleisen tason ottaen huomioon rikkomisen keston (päätöksen 167 perustelukappale) ja seuraavat seikat (päätöksen 168 perustelukappale):

"— salainen yhteistyö hintojen vahvistamisessa ja markkinaosuuksien jakaminen ovat sellaisenaan kilpailusääntöjen vakavaa rikkomista,

— kartelli kattoi melkein koko yhteisön alueen,

— yhteisön kartonkimarkkinat ovat merkittävä teollisuudenala, jonka kokonaisliikevaihto on vuodessa noin 2,5 miljardia ecua,

— rikkomiseen osallistuneet yritykset edustavat käytännöllisesti katsoen koko markkinoita,

— kartelli toimi säännöllisten ja vakiintuneeksi tavaksi muodostuneiden kokousten muodossa, joiden tarkoituksena oli yhteisön kartonkimarkkinoiden yksityiskohtainen säätely,

— salaisen yhteistyön todellisen luonteen ja ulottuvuuden peittämiseksi toteutettiin huolellisesti suunniteltuja toimia (PWG:n ja JMC:n kokouksia koskevia virallisia pöytäkirjoja ja asiakirjoja ei ole; osallistujia kehotettiin olemaan tekemättä muistiinpanoja; hinnankorotuksista ilmoittavien kirjeiden ajoitus ja järjestys suunniteltiin siten, että korotusten voitiin väittää olevan vain 'toisten seurailua', jne.),

— kartelli oli pääasiallisesti onnistunut saavuttamaan tavoitteensa."

338 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin huomauttaa lisäksi olevan kiistatonta, että sakkojen perustaso oli 9 tai 7,5 prosenttia kunkin yrityksen, jolle päätös on osoitettu, yhteisön kartonkimarkkinoilta vuonna 1990 saamasta liikevaihdosta, siten että ensin mainittua prosenttia sovellettiin kartellin "johtajiksi" katsottuihin yrityksiin ja pienempää prosenttia muihin yrityksiin.

339 Ensiksi on korostettava, että komissio voi sakkojen yleistä tasoa harkitessaan perustellusti ottaa huomioon, että yhteisön kilpailusääntöjen selvät rikkomiset ovat vielä melko yleisiä, joten se voi korottaa sakkojen tasoa niiden varoittavan vaikutuksen vahvistamiseksi. Vaikka komissio on aikaisemmin määrännyt tietyntasoisia sakkoja tietyntyyppisistä rikkomisista, se ei estä sitä korottamasta tätä tasoa asetuksessa N:o 17 säädetyissä rajoissa, jos osoittautuu, että se on välttämätöntä yhteisön kilpailupolitiikan toteuttamiseksi (ks. mm. em. yhdistetyt asiat Musique Diffusion française ym. v. komissio, tuomion 105—108 kohta ja em. asia ICI v. komissio, tuomion 385 kohta).

340 Toiseksi on todettava, että komissio on aiheellisesti väittänyt, että tälle asialle ominaisten olosuhteiden vuoksi ei voida suoraan vertailla tässä päätöksessä käytettyä sakkojen yleistä tasoa ja komission aikaisemmassa päätöskäytännössä käytettyjä tasoja; aiempaa päätöskäytäntöä edustaa erityisesti ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta 23 päivänä huhtikuuta 1986 tehty komission päätös 86/398/ETY (asia IV/31.149 — Polypropeeni, EYVL L 230, s. 1; jäljempänä polypropeenipäätös), joka komission itsensä mukaan on se päätös, jota parhaiten voidaan verrata käsiteltävänä olevaan päätökseen. Toisin kuin polypropeenipäätökseen johtaneessa asiassa, tässä asiassa ei nimittäin ole otettu huomioon mitään yleisiä lieventäviä asianhaaroja sakkojen yleistä tasoa määrättäessä. Kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on jo todennut, ne huolellisesti suunnitellut toimenpiteet, joita yritykset toteuttivat rikkomisen peittääkseen, ovat erityisen vakava osa kilpailusääntöjen rikkomista, ja se erottaa tämän rikkomisen komission aikaisemmin toteamista rikkomisista.

341 Kolmanneksi on korostettava perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomisen pitkää kestoa ja ilmeisyyttä ja sitä, että se on tapahtunut siitä huolimatta, että komission aikaisempi päätöskäytäntö ja erityisesti polypropeenipäätös olisi pitänyt ymmärtää varoitukseksi.

342 Näiden seikkojen perusteella on katsottava, että päätöksen 168 perustelukappaleessa mainitut perusteet osoittavat komission vahvistaman sakkojen yleisen tason perustelluksi. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tosin edellä jo todennut, että ne salaisen hintayhteistyön vaikutukset, joita komissio käytti perustana sakkojen yleistä tasoa määrätessään, on näytetty toteen vain osittain. Edellä oleva huomioon ottaen tällä päätelmällä ei kuitenkaan ole tuntuvaa vaikutusta todetun kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden arviointiin. Jo sen perusteella, että yritykset tosiasiallisesti ilmoittivat sovituista hinnankorotuksista ja että näin ilmoitettuja hintoja käytettiin perustana asiakaskohtaisia myyntihintoja vahvistettaessa, voidaan todeta, että sekä salaisen hintayhteistyön tarkoituksena että sen vaikutuksena oli vakava kilpailun rajoittaminen. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo täyden harkintavaltansa nojalla, että komission vahvistaman sakkojen yleisen tason minkäänlainen alentaminen ei ole perusteltua kilpailusääntöjen rikkomisen vaikutuksista tehtyjen toteamusten vuoksi.

343 Kun kaikki edellä oleva otetaan huomioon, sakkojen suuruuden määräämistä koskevat muodolliset ja aineelliset kanneperusteet on hylättävä.

Kanneperuste, jonka mukaan kantajan osuutta on arvioitu virheellisesti

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

344 Kantaja kiistää kuuluneensa kartellin "johtajiin". Vaikka kantajan katsottaisiinkin olevan vastuussa NPI:n edustajien toiminnasta, nämä henkilöt osallistuivat kantajan mukaan vain noin puoleen PWG:n kokouksista.

345 Kantaja toteaa joutuneensa jatkuvasti muiden tuottajien painostuksen kohteeksi, kuten useista väitetiedoksiannon liitteistä ilmenee (ks. päätöksen 76 perustelukappale).

346 Lopuksi kantaja toteaa, että kartelli syntyi yhteisön tuottajien halusta suojella markkinoitaan erityisesti EFTA-maiden tuottajien vienniltä. Vasta sen jälkeen, kun EFTA-maiden tuottajat olivat hankkineet tehtaita yhteisöstä, kartellissa oli ollut kyse tärkeimpien eurooppalaisten tuottajakonsernien välisen tasapainon säilyttämisestä, jolla pyrittiin estämään hinta-aloitteiden vaarantuminen (päätöksen 56 perustelukappale). Koska kantaja ei ollut hankkinut tehtaita yhteisöstä, sen ei voida katsoa kuuluneen kartellin "johtajiin".

347 Komissio katsoo, että se on aiheellisesti pitänyt kantajaa yhtenä kartellin "johtajista". Komissio korostaa erityisesti sitä, että kantaja oli hoitanut kahden vuoden ajan kartellin keskeisen toimielimen PWG:n sekä PC:n puheenjohtajuutta. Kantaja on lisäksi osallistunut kaikkiin hinnankorotusaloitteisiin ja peräti itse tehnyt ensimmäisenä kolme näistä aloitteista.

348 Komission mukaan Iggesund Board Sales Ltd:n 28. ja 29.1.1988 pitämän kokouksen pöytäkirja (väitetiedoksiannon liite 72, jota on lainattu päätöksen 76 perustelukappaleessa) vahvistaa, että kantajalla oli kartellissa keskeinen osuus, sillä pöytäkirjasta ilmenee, että muut tuottajat odottivat kantajan aloitetta ennen kuin alkoivat soveltaa hinnankorotuksiaan.

349 Komission mukaan kantajan huomautukset, jotka koskevat kartelliin osallistuneiden tavoitetta, vain vahvistavat, että tämä tavoite oli kilpailunvastainen.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

350 Toteamuksista, jotka koskevat niitä kanneperusteita, joita kantaja on esittänyt päätöksen 1 artiklan täydellistä tai osittaista kumoamista koskevan vaatimuksensa tueksi, ilmenee, että komissio on näyttänyt toteen PWG:n tehtävien luonteen, sellaisena kuin niitä on kuvailtu päätöksessä.

351 Komissio on näin ollen voinut aiheellisesti päätellä, että niitä yrityksiä, muun muassa kantajaa, jotka osallistuivat tämän toimielimen kokouksiin, oli pidettävä kyseisen rikkomisen "johtajina" ja että niiden oli tästä syystä kannettava erityinen vastuu (päätöksen 170 perustelukappaleen ensimmäinen kohta).

352 Kantajan osalta on todettava, että sen johtajien on myönnetty osallistuneen noin puoleen PWG:n kokouksista. Kantaja ei näissä olosuhteissa voi pätevästi väittää, että sen osuus kartellin päätöksenteossa olisi ollut vähäisempi kuin muiden PWG:n kokouksiin osallistuneiden yritysten, etenkään kun sen edustajat hoitivat PWG:ssä keskeisiä tehtäviä melkein koko sen ajan, jota päätös koskee (ks. edellä 125 kohta ja sitä seuraavat kohdat).

353 Kantajan väittämä, jonka mukaan se jatkuvasti joutui muiden tuottajien painostuksen kohteeksi, ei osoita tätä toteamusta vääräksi. Kantaja ei ensinnäkään ole esittänyt mitään todistetta, jonka perusteella voitaisiin todeta, että se olisi osallistunut kartelliin pakon alaisena. Kantajan viittaus päätöksen 76 perustelukappaleeseen ei myöskään kyseenalaista sitä, että kantaja kuului kartellin "johtajiin".

354 Päätöksen 76 perustelukappaleessa mainitussa asiakirjassa (väitetiedoksiannon liite 72) todetaan seuraavaa:

"Kaikkialta Euroopasta painostettiin suomalaisia korottamaan hintojaan. Finnboardille ilmoitettiin, ettemme liikahda, ennen kuin se on julkistanut hinnankorotuksen."

355 Tässä kappaleessa todetaan ainoastaan, että muut yritykset odottivat kantajan ilmoittavan hinnankorotuksesta, ennen kuin ne itse korottivat omia hintojaan. Näin ollen se vain vahvistaa, että kantaja oli kartellissa "johtaja", koska muut yritykset pitivät kantajan osallistumista yhdenmukaistettuihin hinnankorotuksiin erityisen tärkeänä.

356 Kantajan väitettä, joka koskee tärkeimpien tuottajien perussopimuksen tavoitetta, ei myöskään voida hyväksyä. Vaikka onkin totta, että Stora on selittänyt PWG:n aluksi halunneen rajoittaa EFTA-maiden tuottajien markkinaosuuksien kasvua, tämä kuitenkin selittyy sillä, että tällainen markkinaosuuksien kasvu uhkasi haitata hinnankorotuspyrkimyksiä (ks. päätöksen 56 perustelukappaleen toinen kohta, jossa viitataan väitetiedoksiannon liitteenä 43 olevaan Storan ilmoitukseen). Se, että pyrittiin tällaiseen tavoitteeseen, vain vahvistaa todetun kilpailusääntöjen rikkomisen ilmeisyyttä.

357 Tämä huomioon ottaen kanneperuste on hylättävä.

Kanneperuste, jonka mukaan komissio teki virheitä myöntäessään alennuksia sakoista

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

358 Kantaja väittää, että sen sakkoa olisi pitänyt alentaa, koska se ei kiistänyt niitä tärkeimpiä tosiasiaväitteitä, joihin komission sitä kohtaan esittämät väitteet perustuivat. Kantaja on vastauksessaan väitetiedoksiantoon ainoastaan väittänyt, että menettelysääntöjä on rikottu, ja korostanut, ettei komission esiin tuomilla tosiseikoilla ollut todistusarvoa.

359 Kantaja toteaa lisäksi, että Storalle myönnetty sakon alennus on perusteeton ja johtaa kilpailun vääristymiseen, koska sakot ovat suuria. Kantajan mukaan komissiolla ei ilman Storan paljastuksia olisi ollut riittäviä todisteita mistään kartellista. On aihetodisteita siitä, että Stora pyrki paljastuksillaan heikentämään tärkeimpiä kilpailijoitaan. Tämän vuoksi kantaja pyytää ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta kysymään komissiolta, onko se neuvotellut Storan kanssa sakon tasosta ja/tai mahdollisista sakon alennuksista.

360 Komissio katsoo, ettei kantajalla ole oikeutta saada mitään sakon alennusta. Kantajan kanne osoittaa selvästi, että kantaja kiistää komission tärkeimmät tosiasiaväitteet.

361 Lisäksi komissio toteaa, että vaikka suhteellisuusperiaatetta mahdollisesti olisikin loukattu Storan sakon suuruutta määrättäessä, se ei millään tavalla vaikuta kantajalle määrätyn sakon lainmukaisuuteen.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

362 Kantaja on väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa samoin kuin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa käytävässä oikeudenkäynnissä kiistänyt mitenkään osallistuneensa mihinkään perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomiseen.

363 Komissio on näin aiheellisesti katsonut, että kantaja ei ole tällä tavalla vastatessaan toiminut siten, että sakon alentaminen olisi ollut perusteltua hallinnollisessa menettelyssä harjoitetun yhteistyön vuoksi. Alennuksen myöntäminen tästä syystä on perusteltua vain, jos komissio on yrityksen käyttäytymisen vuoksi voinut todeta kilpailusääntöjen rikkomisen helpommin ja tarpeen vaatiessa saada sen loppumaan (ks. em. asia ICI v. komissio, tuomion 393 kohta).

364 Siltä osin kuin kantaja väittää, että Storan sakkoon tehty alennus on liian suuri, on todettava, että Stora toimitti komissiolle ilmoituksia, joissa oli erittäin yksityiskohtainen selvitys kilpailusääntöjen rikkomisen luonteesta ja kohteesta, PG Paperboardin eri toimielinten toiminnasta sekä eri tuottajien osallistumisesta kilpailusääntöjen rikkomiseen. Storan näissä ilmoituksissaan antamat tiedot ylittävät huomattavasti sen, mitä komissio voi vaatia asetuksen N:o 17 11 artiklan nojalla. Vaikka komissio päätöksessä toteaa saaneensa todisteita, jotka vahvistivat Storan ilmoituksissa olleiden tietojen paikkansapitävyyden (päätöksen 112 ja 113 perustelukappale), on selvää, että Storan ilmoitukset ovat olleet pääasiallinen todiste kilpailusääntöjen rikkomisesta. Jollei näitä ilmoituksia olisi ollut, komission olisi ollut ainakin paljon vaikeampaa todeta päätöksen kohteena oleva kilpailusääntöjen rikkominen ja tarpeen vaatiessa saada se loppumaan.

365 Kun komissio on tehnyt Storalle määrättyyn sakkoon kahden kolmasosan alennuksen, se ei tässä tilanteessa ole ylittänyt harkintavaltaansa sakkojen suuruuden määräämisessä. Kantaja ei siis voi pätevästi väittää, että sille määrätty sakko on liian suuri verrattuna Storalle määrättyyn sakkoon.

366 Ei siis ole syytä velvoittaa komissiota ilmoittamaan, onko se neuvotellut Storan kanssa sakon tasosta ja/tai mahdollisista sakon alennuksista.

367 Myös tämä kanneperuste on siis hylättävä.

368 Edellä olevasta ilmenee, että päätöksen 2 artikla on kumottava osittain. Muilta osin kanne on hylättävä.

Oikeudenkäyntikulut

369 Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 87 artiklan 2 kohdan mukaan asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. Koska kantaja on hävinnyt pääosan vaatimuksistaan, se on velvoitettava korvaamaan oikeudenkäyntikulut, koska komissio on sitä vaatinut.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN
TUOMIOISTUIN (laajennettu kolmas jaosto)

on antanut seuraavan tuomiolauselman:

1) **EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta 13 päivänä heinäkuuta 1994 tehdyn komission päätöksen 94/601/EY (IV/C/33.833 — Kartonki) 2 artiklan ensimmäinen, toinen, kolmas ja neljäs kohta kumotaan kantajan osalta, lukuun ottamatta seuraavia kappaleita:**

"Edellä 1 artiklassa mainittujen yritysten on välittömästi lopetettava edellä mainitut kilpailusääntöjen rikkomiset, elleivät ne ole sitä jo tehneet. Niiden on kartonkialan toiminnassaan vastedes oltava tekemättä sopimuksia ja noudattamatta yhdenmukaistettuja menettelytapoja, joilla voi olla sama tai samanlainen tarkoitus tai vaikutus, mukaan luettuna kaikki sellainen kaupallisten tietojen vaihto

a) jonka avulla siihen osallistuvat voivat suoraan tai epäsuorasti saada tietoja muiden tuottajien tuotannosta, myynnistä, tilauskannoista, koneiden käyttöasteista, myyntihinnoista, kustannuksista tai markkinointisuunnitelmista.

Kaikkia sellaisia yleisten tietojen vaihtoa koskevia järjestelmiä, joihin ne ovat liittyneet, kuten Fides-järjestelmää tai sen seuraajaa, on hallinnoitava siten, että sen ulkopuolelle on jätettävä tiedot, joista voidaan saada selville yksittäisten tuottajien toiminta."

2) Muilta osin kanne hylätään.

3) Kantaja velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Vesterdorf Briët Lindh

Potocki Cooke

Julistettiin Luxemburgissa 14 päivänä toukokuuta 1998.

H. Jung B. Vesterdorf

kirjaaja presidentti

Sisällys

Kanteen perustana olevat tosiseikat ..... II - 1625

Oikeudenkäyntimenettely ..... II - 1632

Asianosaisten vaatimukset ..... II - 1634

Päätöksen kumoamista koskeva vaatimus ..... II - 1635

Kieliä koskevien järjestelyjen rikkomista koskeva kanneperuste ..... II - 1635

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut ..... II - 1635

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 1638

Komission päätösten tekomenettelyyn sekä todistusvoimaiseksi saattamista ja tiedoksi antamista koskeviin menettelyihin vaikuttaneita sääntöjenvastaisuuksia koskeva kanneperuste ..... II - 1639

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut ..... II - 1639

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 1642

Puolustautumisoikeuksien loukkaamista ja väitetiedoksiantoa koskevien muotomääräysten rikkomista koskeva kanneperuste ..... II - 1643

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut ..... II - 1643

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 1645

Perustamissopimuksen 190 artiklan rikkomista koskeva kanneperuste ..... II - 1647

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut ..... II - 1647

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 1649

Kanneperuste, jonka mukaan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa on rikottu, koska komissio ei ole näyttänyt toteen kantajan osallistumista mihinkään kartelliin ..... II - 1651

Kanneperusteen ensimmäinen osa, jonka mukaan ei ole todisteita kantajan osallistumisesta mihinkään kartelliin ..... II - 1652

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut ..... II - 1652

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 1654

Kanneperusteen toinen osa, jonka mukaan ei ole todisteita kantajan osallistumisesta hinta-aloitteisiin ..... II - 1657

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut ..... II - 1657

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 1661

Kanneperusteen kolmas osa, jonka mukaan ei ole todisteita kantajan osallistumisesta määrien säätelyyn ..... II - 1668

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut ..... II - 1668

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 1670

Kanneperuste, jonka mukaan komissio on rikkonut perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa, koska se ei ole asianmukaisesti ottanut huomioon kilpailuolosuhteita ja markkinatilannetta ..... II - 1679

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut ..... II - 1679

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 1681

Päätöksen 2 artiklan kumoamista koskeva vaatimus ..... II - 1682

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut ..... II - 1682

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 1684

Sakon poistamista tai sen alentamista koskeva vaatimus ..... II - 1691

Kanneperuste, jonka mukaan sakko on laskettu sellaisen liikevaihdon perusteella, joka ei ole relevantti ..... II - 1691

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut ..... II - 1691

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 1693

Sakon suuruuden määräämistä koskevat muodolliset ja aineelliset kanneperusteet ..... II - 1700

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut ..... II - 1700

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 1702

Sakkojen määrän perusteleminen ..... II - 1702

Kilpailusääntöjen rikkomisen vaikutukset ..... II - 1706

Sakkojen suuruutta määrättäessä huomioon otettujen eräiden perusteiden väitetty lainvastaisuus ..... II - 1711

Sakkojen yleinen taso ..... II - 1713

Kanneperuste, jonka mukaan kantajan osuutta on arvioitu virheellisesti ..... II - 1716

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut ..... II - 1716

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 1718

Kanneperuste, jonka mukaan komissio teki virheitä myöntäessään alennuksia sakoista .. II - 1720

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut ..... II - 1720

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 1721

Oikeudenkäyntikulut ..... II - 1722